

חסידי אומות עולם

חוברת פעילויות – היסטוריה 12

תוכנית היל"ה/ מתנ"סים - קידום נוער/משרד החינוך

"כל המציל נפש אחת - כאילו הציל עולם ומלואו".

(משנה, מסכת סנהדרין, פרק ד', משנה ה')

לימוד נושא "חסידי אומות עולם" חשוב מבחינה חינוכית משום שהוא עוסק ביחיד הנדרש לקבל הכרעה מוסרית. הכרעות מסוג זה נדרשו לא רק בתקופת השואה. בני אדם בכל מקום ובכל זמן צריכים להחליט החלטות שמשמעותן ערכית, ולפעמים יש הכרח אף להסתכן בקבלת החלטות כאלה.

מבחינה דידיקטית זהו נושא ש"קל" לעסוק בו ולהביאו לפני תלמידים. היחידים והקבוצות שמדובר בהם עשו מעשים טובים ונאצלים והיוו קרן אור באפלה. יש בסיפוריהם של חסידי אומות העולם מרכיבים של מתח וסכנה, של פעולה במחתרת למרות סיכונים גדולים, ופעמים רבות גם סוף טוב של הצלה ונאמנות. המרכיבים הדרמטיים הללו יעוררו עניין הזדהות והערכה בקרב התלמידים התכלית החשובה והעמוקה של הפעילות החינוכית היא הרחבת ראיית הנושא על ידי העמדתה במרכז של השאלה הערכית הגלומה בהכרעתו של היחיד בעת ההיא, תוך הבהרה והדגשה שההכרעה המוסרית של חסידי אומות העולם אינה צריכה להיתפס רק בהקשר של התקופה וכמנוגדת להתנהגות הרוב במהלכה. עלינו לראות בה מוקד של חינוך לערך האדם באשר הוא, בכל מקום ובכל תקופה. האדם החושב, האוטונומי, זה שאינו נסחף עם הזרם אלא מעצב בעצמו את חייו ואת ערכיו.

(יד ושם)

פתיחה:

יחידה זו- בנושא: **"חסידי אומות עולם"** נלמדת בתוכנית היסטוריה 12 נושא השואה הוא רחב מאוד ובעל היבטים רבים. נושא חסידי אומות עולם חשוב לנו כבני אנוש מבחינה ערכית ומוסרית. התוכן במודולה שלפניכם, מאפשר **"יצירת חוויה רגשית"** באמצעות טקסטים מילוליים ובלתי מילוליים כגון: סיפורים, שירה, יצירה אישית אומנותית, קטעי מידע, תמונות, סרטונים. בתום הפעילות אנו מציעים לכול נער ונערה לעצב מדליה בכל צורה אומנותית אפשרית שתיתן ביטוי לסיום החוויה שעבר/ה. יחידת זו העוסקת בחסידי אומות עולם, פותחת ומאפשרת חוויה רגשית ושיח אישי וערכי. שיח של אירועים השייכים להיסטוריה של "הימים ההם", אך בעצם ממשיכים ללוות אותנו היום ונוגעים בחיינו בבחינת סוגיות של "הזמן הזה". כמו שאמר אבא קובנר "איך מוסרים את טעמו, תחושותיו וריחותיו של הזמן ההוא? הוראת השואה היא קודם כל מעשה של חשבון נפש עם עצמנו ועם העולם".

יחידת הלימוד כוללת חמש הצעות לפעילות

- **פעילות ראשונה** – עוסקת במידע, שאלון ונתונים אודות חסידי אומות עולם. הגדרה, קריטריונים, מעמד. **עמודים 7-10**
- **פעילות שנייה** – עוסקת ב**סיפור ההצלה** המופלא של חלק יהדות הונגריה ע"י ראול ולנברג, ומביאה את סיפור חייו המרתק והמסתורי. **עמודים 11-19**
- **פעילות שלישית** – עוסקת ב**שירים**: חסידי אומות עולם- חיים חפר, איש חסדי- גיורג ברסנסס/נעמי שמר **עמודים 20-25**
- **פעילות רביעית**- עוסקת ב**סיפורי חסידי -אומות עולם**: אירנה-סנדלר, אוסקר שינדלר, ראול ולנברג ציאוונה סוגיהארה, קבוצת וסטרוויל מהולנד, דנמרק, כפר של חסידי אומות עולם **עמודים 26-45**
- **פעילות חמישית** –פעילות סיכום: **פעילות יצירתית** הכנת מדליה לחסידי אומות עולם. **הציעו מדליה נוספת שתיתן לחסידי אומות עולם. עמוד 46**
- **נספחים -דפי מידע** **עמודים 47-50**

כתיבה, ליקוט ועריכה: אילת כ"ץ- פדגוגיה היל"ה/מתנ"סים

הקדמה

הנצחת מאורעות השואה ומוראותיה לא תהא שלמה בלי הפרקים המופלאים שרשמו יחידים מאומות העולם, שמצפונם לא הניח להם לעמוד מנגד ולראות בשוויון-נפש את גורל היהודים ואת האכזריות כלפיהם. אלה הם חסידי אומות העולם.

יחסה של רוב האוכלוסייה המקומית ליהודים בתקופת השואה היה נגוע באדישות או בעוינות. רוב האנשים צפו כיצד שכניהם זה מכבר הוצאו מבתיהם, נשלחו או נרצחו במקום; חלקם שיתפו פעולה עם הרוצחים; רבים הרוויחו משוד רכושם של היהודים. אולם בעולם של פשיטת רגל מוסרית וערכית, היה גם מיעוט קטן של אנשים אשר אזרו אומץ יוצא דופן על מנת לשמור על ערכי המוסר שלהם. אלו הם חסידי אומות העולם. הם עמדו בניגוד מוחלט לזרם המרכזי של אדישות ועוינות שהיה שכיח בזמן השואה. בניגוד לסובבים אותם, מצילים אלו ראו ביהודים בני אדם וסברו שיש להם מחויבות מוסרית כלפיהם. הם היו קרן האור היחידה שזרחה בתקופה החשוכה של השואה.

"העולם הנאור עמד מנגד, ורק צדיקים מעטים בסדום- החדשה, חסידי אומות העולם, עשו כמיטב יכלתם להציל מעט יהודים."
אבא קובנר, קשר השתיקה

על רקע היקף מעשי הזוועה של הגרמנים וריבוי עוזריהם לפשע מקרב עמי אירופה, בולטים במיוחד הגבורה ואומץ הלב של המעטים שהצילו וסייעו ליהודים בתקופת השואה. מעשים אלה מהווים מופת וסמל לניצחונה של רוח האדם. בבואנו לספר את סיפוריהם של המצילים, חסידי אומות העולם, עלינו להדגיש את ההתלבטויות והבחירות המוסריות הקשות שבפניהם עמדו המצילים, שהסתכנו וסיכנו את עצמם ואת הקרובים להם כאשר הכריעו לטובת מעשה ההצלה. חוק "יד ושם" (1953), שמטרתו העיקרית היא הנצחת זכר ששת מיליוני קרבנות היהודים שנרצחו בשואה, כולל סעיף מיוחד המחייב את "יד ושם" להוקיר את חסידי אומות העולם, ששמו נפשם בכפם להצלת יהודים. הוקמה ועדה מיוחדת להענקת תואר "חסידי אומות העולם". חבריה בודקים את סיפורי ההצלה המובאים בפניהם ומחליטים על הענקת התואר. עד היום הוכרו כ- 25.271 מצילים מכל רחבי אירופה. מעשיהם ואומץ רוחם ראויים לכל שבח. ככל שחולפות השנים עולה הצורך להעלות על נס לשמר ולספר את סיפורם לדורות הבאים. מתוקף חוק "יד ושם" הכירה מדינת ישראל בפועלם ובמסירות נפשם של המצילים ואף סייעה בהבאתם לארץ של כמה מחסידי אומות העולם ומשפחותיהם וחלקם חיים עד היום בנינו. עם חלוף השנים, הולכים ומתמעטים בני הדור ההוא- ניצולים ומצילים.

קישורים לפעילויות בחוברת

יד ושם – חסידי אומות עולם

http://www.yadvashem.org/yv/he/righteous/index.asp?WT.mc_id=ggcamp&WT.srch=1

<http://www.yadvashem.org/yv/he/righteous/faq.asp>

http://www.yadvashem.org/yv/he/education/lesson_plans/righteous.asp

סיור וירטואלי לאורך שדרת חסידי אומות עולם ב"יד ושם" ירושלים - 1.3 דקה

http://www.youtube.com/watch?v=XTaQC3r_vO8

ילדים בשואה - הצלה – 2.35 דקות

<http://www.youtube.com/watch?v=4-nr4eWsO5U>

ואהבת לרעך כמוך – סרט על חסידי אומות עולם – 4.5 דקות (מתוך מהדורת חדשות)

<http://www.youtube.com/watch?v=Gw1fYoEiLI&list=PL46A467520694360F>

(ניתן לצפות ב-5 חלקים של הסרט)

חלק ראשון של הסרט "ואהבת לרעך כמוך" – 8 דקות

<http://www.youtube.com/watch?v=yyUHIL62itI&list=PL46A467520694360F>

פעילות – המנהל לחינוך התישבותי- סיפורי חסידי אומות עולם שחיים בארץ

<http://www.mchp.gov.il/Dormitory/Aministration/Resources/Holidays/Pages/shoa%20chasidei%20umot.aspx>

חסידי אומות עולם – ספריית מטח

<http://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=8443>

פעילויות העוסקות בנושא חסידי אומות עולם.

<http://www.antinaziresistance.org/Apps/WW/page.aspx?ws=cfda0459-dc1a-471e-a2b4-8c9bfc8bd5d2&page=d376ff94-4ed4-4117-8444->

[b784f4526a01&fol=39d0f013-eaf4-47df-81fd-3935f0706903&code=39d0f013-eaf4-47df-81fd-3935f0706903](http://www.antinaziresistance.org/Apps/WW/page.aspx?ws=cfda0459-dc1a-471e-a2b4-8c9bfc8bd5d2&page=d376ff94-4ed4-4117-8444-b784f4526a01&fol=39d0f013-eaf4-47df-81fd-3935f0706903&code=39d0f013-eaf4-47df-81fd-3935f0706903)

הצעה לשיעור בנושא חסידי אומות עולם מתוך האתר: ההתנגדות היהודית בשואה- ארגון הפרטיזנים

<http://www.antinaziresistance.org/Apps/WW/page.aspx?ws=cfda0459-dc1a-471e-a2b4-8c9bfc8bd5d2&page=d376ff94-4ed4-4117-8444-b784f4526a01&fol=42eff143-b644-4734-8cf4-2cb603e0b045&code=42eff143-b644-4734-8cf4-2cb603e0b045&box=88793e81-f5cf-4841-9291-ebaae597f5eb&pstate=item&item=23bbd52a-029c-4f3f-a497-f2a348122e03>

תולדונט – פעילות חסידי אומות עולם

<http://toldotofakim.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=8714a907-a226-4942-b3c0-2c3c36a51248&lang=HEB>

סיפורי הצלה- חסידי אומות עולם

<http://www.ilschool.org/jew/chasidey.htm>

אתר "יד ושם"- סיפורי חסידי אומות עולם

<http://www.yadvashem.org/yv/he/righteous/stories/wallenberg.asp>

מכללת אורנים – פעילויות בנושא חסידי אומות עולם

<http://www.oranim.ac.il/sites/heb/research-information-resource/maayan/year-cycle/holiday/holocaust-memorial-day/hassid/pages/default.aspx>

יד ושם פעילות ומערכי שיעור

http://www.yadvashem.org/yv/he/education/lesson_plans/righteous.as

□

רופא מצרי (מוחמד הלמי) חסיד עולם ערבי ראשון

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4434771,00.html>

הצעות לפעילות בנושא

חסידי אומות עולם

שני מרכיבים מרכזיים מעצבים את ההתייחסות החינוכית לנושא השואה- המרכיב הראשון הוא תוכני ההוראה הנלמדים באמצעות טקסטים, מקורות, ומסמכים. המרכיב השני הוא המרכיב התודעתי, זה שניתן לכנותו עיצוב זיכרון השואה. בפעילויות שלפניכם התפיסה היא: לימוד תוכן המשולב "בחוויה" רגשית אישית. אנו מאמינים שהדיאלוג שלנו עם העבר, הוא חלק מרכזי בהתבוננות בהווה, והוא מחזק ערכים הומאניים כמו: מוסריות, זכויות האדם, דמוקרטיה, סובלנות ומניעת גזענות ומשפיע על הבחירות הערכיות ועל משמעות חיינו כיהודים ישראלים הן ברמה אישית והן ברמה חברתית-לאומית.

מטרות הפעילויות המוצעות בחוברת שלפניכם

א. להתחבר רגשית וחוויתית לנושא חסידי אומות עולם באמצעות: שירים

וסיפורים

ב. להבין את המושג חסידי אומות עולם וחשיבותו

ג. להכיר להיחשף לסיפורים של חסידי אומות העולם

ד. לבחון את הערכים, העומדים מאחורי מעשי הגבורה של חסידי אומות

העולם.

ה. לדון ולשוחח במשמעות הצלה והרלוונטיות שלה לחיינו היום, מבחינה

ערכית ומוסרית

פעילות ראשונה

- א. לפתוח בסרטון סיור בשדרת חסידי אומות עולם ב"יד ושם"
 - ב. לצפות באחד הסרטון המתארים סיפור הצלה
 - ג. לחלק שאלון הבדק מה יודעים התלמידים על הנושא, לרשום שאלות נוספות העולות ע"י התלמידים
 - ד. לשוחח ולדון על חלק מהשאלות העולות מהשאלון ומשאלות התלמידים
-

שאלון

- האם שמעתם את המושג "חסידי אומות עולם"?
- האם אתם מכירים שם של חסיד אומות עולם?
- האם אתם יודעים כמה חסידי אומות עולם הוכרו עד היום על ידי יד ושם?
- מהו מקורו של המושג: חסיד אומות עולם?
- מהם הקריטריונים לקבלת התואר "חסיד אומות עולם"?

מספרם של חסידי אומות עולם לפי מדינות – ינואר 2019 - לקוח מאתר "יד ושם"

<https://www.yadvashem.org/he/righteous/statistics.html>

שמות ומספרי חסידי אומות העולם – לפי ארץ ומוצא אתני (נכון ל- 1 ינואר 2019)
המספרים לא מייצגים בהכרח את מספר היהודים שניצלו באותה מדינה, אלא
מתבססים על החומר שנחקר ע"י המחלקה או הובא לידיעת יד ושם.

<u>אוסטריה</u>	<u>110</u>	<u>לוקסמבורג</u>	<u>1</u>
<u>אוקראינה</u>	<u>2,634</u>	<u>לטביה</u>	<u>138</u>
<u>איטליה</u>	<u>714</u>	<u>ליטא</u>	<u>904</u>
<u>אינדונזיה</u>	<u>2</u>	<u>מולדובה</u>	<u>79</u>
<u>אירלנד</u>	<u>1</u>	<u>מונטנגרו</u>	<u>1</u>
<u>אלבניה</u>	<u>75</u>	<u>מצרים</u>	<u>1</u>
<u>אל סלוודור</u>	<u>1</u>	<u>מקדוניה</u>	<u>10</u>
<u>אקוודור</u>	<u>1</u>	<u>נורבגיה</u>	<u>67</u>
<u>אסטוניה</u>	<u>3</u>	<u>סין</u>	<u>2</u>
<u>ארה"ב</u>	<u>5</u>	<u>סלובניה</u>	<u>15</u>
<u>ארמניה</u>	<u>24</u>	<u>סלובקיה</u>	<u>602</u>
<u>בולגריה</u>	<u>20</u>	<u>ספרד</u>	<u>9</u>
<u>בוסניה</u>	<u>47</u>	<u>סרביה</u>	<u>139</u>

<u>בלגיה</u>	<u>1,751</u>	<u>פולין</u>	<u>6,992</u>
<u>בלרוס</u>	<u>660</u>	<u>פורטוגל</u>	<u>3</u>
<u>ברזיל</u>	<u>2</u>	<u>פרו</u>	<u>2</u>
<u>גרזיה</u>	<u>1</u>	<u>צ'ילה</u>	<u>2</u>
<u>גרמניה</u>	<u>627</u>	<u>צ'כיה</u>	<u>118</u>
<u>דנמרק*</u>	<u>22</u>	<u>צרפת</u>	<u>4,099</u>
<u>הולנד</u>	<u>5,778</u>	<u>קובה</u>	<u>1</u>
<u>הונגריה</u>	<u>867</u>	<u>קרואטיה</u>	<u>118</u>
<u>הממלכה המאוחדת</u>	<u>22</u>	<u>רומניה</u>	<u>66</u>
<u>ויטנאם</u>	<u>1</u>	<u>רוסיה</u>	<u>209</u>
<u>טורקיה</u>	<u>1</u>	<u>שוודיה</u>	<u>10</u>
<u>יוון</u>	<u>355</u>	<u>שוייץ</u>	<u>49</u>
<u>יפן</u>	<u>1</u>	-	-
<u>סה"כ 27,362</u>			

מה ניתן ללמוד מהטבלה? הסבר על הסטטיסטיקות

לעיתים תכופות נשאלת השאלה מה ניתן ללמוד ממספר החסידים ומהיחס המספרי בין המדינות השונות לגבי היקף ההצלה באותן המדינות והיחס ליהודים.

חשוב לזכור שמספר החסידים שהוכרו לא משקף את כל מידת העזרה והסיוע שניתנו ליהודים על ידי לא-יהודים בזמן השואה, אלא את החומר והמסמכים המצויים ברשות יד ושם. רוב החסידים הוכרו בעקבות בקשות שהופנו על ידי האנשים אותם הצילו. לפעמים הניצולים לא הצליחו להתמודד עם העבר הכואב ולא הגישו בקשה; אחרים לא ידעו על האפשרות או שלא יכלו להגיש בקשה - בעיקר אלו שחיו מאחורי "מסך הברזל" בתקפות השלטון הקומוניסטי במזרח אירופה; ניצולים אחרים נפטרו לפני שהספיקו להגיש את הבקשה. גורם משפיע נוסף שחשוב לזכור - רוב המקרים שזוכים להכרה מייצגים ניסיון הצלה שצלח - כלומר, היהודים שרדו. ויכלו להעיד על המעשים.

לפני שמפיקים מסקנות מן היחס המספרי בין ארצות שונות, חשוב לזכור שאף על פי שהשואה היתה ניסיון גלובלי וטוטאלי להשמיד את כל היהודים בכל הארצות הכבושות באירופה, היו הבדלים משמעותיים בנסיבות בין ארצות שונות - הבדלים במספרי היהודים שחיו בהן, באופן יישום "הפתרון הסופי", בסוג ובאופי הממשל הגרמני או שיתוף הפעולה, ברקע ההיסטורי, במבנה הקהילות היהודיות, ביחס של הגרמנים לאוכלוסייה המקומית (הלא-יהודית), במידת הסכנה שנשקפה לאלו שסייעו ליהודים, ועוד מגוון של גורמים אחרים שהשפיעו על הנטיות והיחס של האוכלוסייה המקומית ועל האפשרות להציל.

פעילות שנייה

ראול ולנברג - חסיד עולם – סיפור מופלא ויוצא דופן

א. להתחיל בסרטון בו ורה גודקין מספרת ב- 4 דקות כיצד ניצלה בזכות

ראול ולנברג

ב. <http://www.youtube.com/watch?v=wdEgvt8iRwg>

ג. לקרוא את סיפורה של ילדת ולנברג

ד. לספר/לקרוא את סיפור חייו המרתק של ראול ולנברג – להנציח את מורשתו

אתרים

ראול ולנברג

<http://www.antinaziresistance.org/Apps/WW/page.aspx?ws=cfda0459-dc1a-471e-a2b4-8c9bfc8bd5d2&page=d376ff94-4ed4-4117-8444-b784f4526a01&fol=39d0f013-eaf4-47df-81fd-3935f0706903&code=39d0f013-eaf4-47df-81fd-3935f0706903&box=88793e81-f5cf-4841-9291-ebaee597f5eb&pstate=item&item=c2d98501-c4c5-4952-acd4-f810b5e65c1d>

כתבה של 23 דקות

<http://www.youtube.com/watch?v=1il5z0ak5-w>

כתבה של יאיר שפי על ראול ולנברג, שביוזמת העיתונאי משה לרר הוצב פסלו ברחוב על שמו ברמת החייל בת"א. טומי לפיד רתם את רון לאודר לממן את הקמת הפסל

ראול ולנברג – ויקפדיה

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A8%D7%90%D7%95%D7%9C_%D7%95%D7%9C%D7%A0%D7%91%D7%A8%D7%92

<http://www.yadvashem.org/yv/he/righteous/stories/wallenberg.asp>

ראול ולנברג- אתר מורשת האיש שהיה לאגדה

<http://www.moreshet.org/?CategoryID=196&ArticleID=163>

ילדת ולנברג

לקוח מתוך ספר ניצולי שואה רמלה

"סיפורי התמודדות וחוסן של ילדים בתקופת השואה". כתיבה ועריכה : אילת כ"ץ

חזרתי לעיר הולדתי בודפשט. עזבתי אותה כילדה ב-1946 בדרכי לישראל. עברו מאז יותר מ-60 שנה, ואני כבר מזמן לא ילדה... בודפשט, נמצאת במרחק ארבע שעות טיסה בלבד, אך מבחינתי היא במרחק שנות אור. לא חיפשתי שם את משפחתי, הרי אף אחד מהם לא נשאר בהונגריה, לא חיפשתי את ביתי, כי הוא איננו, ואין לי סנטימנטים לקירות. רציתי להגיע לאתר זיכרון צנוע ומרגש הנמצא ליד הפרלמנט ההונגרי. שם על קו המים, על גדות הדנובה מצויות נעליים נטושות, פזורות באי-סדר. אפשר לראות נעלי גברים, נעלי ילדים ונעלי נשים שכולן פונות לנהר. הנעליים עשויות מתכת קשיחה ומקובעות לרצפת הבטון. אם תגיעו לשם תוכלו לקרוא כתובת בעברית האומרת: זהו זיכרון ל-5000 מבני הקהילה היהודית בבודפשט שנגררו על ידי מיליציות "צלב החץ" לגדות הדנובה בשנים 1944-1945, נרצחו ביריות והושלכו לנהר שקיבל את השם **"הנהר האדום"**.

קשה היה לאתר מקום זה. הגעתי אליו רק לאחר שקיבלתי הוראות מדויקות. ישבתי שם על גדת הדנובה בסמוך לכביש המהיר, הבטתי בנוף המקסים של העיר, הסתכלתי על המים הצלולים הזורמים בנהר וגוש תקוע בגרוני.

דמעות החלו לזלוג מעיני. בכיתי חרישית, גופי התכווץ, בטני כאבה כאילו הכניסו לי אגרוף לתוכה. איני יודעת כמה זמן ישבתי כך, איבדתי לגמרי את תחושת הזמן, הפסקתי לשמוע רעשים וקולות חיצוניים והתחלתי לשמוע קולות מתוכי. נזכרתי ושחזרתי את חוויותיי.

שמי אווה. בחודש ינואר 1944 מלאו לי עשר שנים, הורי לא הספיקו לחגוג לי יום הולדת כי בהונגריה התרחשו דברים נוראיים. "צלב החץ" מפלגה גזענית אנטישמית תפסה את השלטון בהונגריה.

אמא אמרה לי שזה רע מאוד ליהודים. כי אנשי "צלב החץ" ההונגרים, שונאים אותנו בדיוק כמו הגרמנים.

הורי אסרו עלי לצאת מחוץ לבנין בו גרנו, ואמרו לי באופן תקיף "אם ידפקו בדלת עליך לרוץ ולהתחבא בארון הבגדים בין המעילים".

יום אחד שמענו דפיקות חזקות שהגיעו מהקומות התחתונות, מלוות בצעקות וגרירת חפצים. נבהלנו מאוד. כיוון שגרנו בקומה הרביעית, עמד לרשותנו מעט זמן להתכונן. אבא אמר לי ברצינות: אווה, היכנסי מהר לארון והתחבאי בין המעילים. רצתי לארון ומשכתי את מעילה האדום של אמא על ראשי. שמעתי את הדפיקות והצעקות בדלתות הסמוכות לדירתנו.

לאחר מספר דקות ארוכות נשמעה דפיקה חזקה על הדלת שלנו ומישהו צעק: כאן המשטרה, תפתחו או שאנחנו יורים.

אבא פתח את הדלת, עמדו שם מספר שוטרים עם רובים. הם אמרו לו לרדת עם מזוודה קטנה בלבד, תוך חמש דקות. לוקחים את כל הגברים למחנה עבודה. שמעתי את דלת הכניסה נסגרת ומיהרתי לצאת מהארון. רצתי לאמא והתחלתי לבכות, חיבקתי את אבא ומלמלתי: אל תלך, אל תלך.

אמא בכתה בשקט והכניסה בגדים למזוודה. אבא אמר לי: אווה, עליך להיות חזקה בשביל אמא. את הרי מכירה אותי כבר 10 שנים ואת יודעת שאעשה הכול כדי לחזור. החזקתי חזק את כף ידו של אבא ואמרתי: קח אותי איתך. אבא חייד ואמר: למקום שאני הולך, ילדים לא יכולים ללכת. שלושתנו התחבקנו חזק, חזק. תפסתי את כף ידו של אבי בשתי ידי ונישקתי אותה, ולא הנחתי לו ללכת. למטה נשמעו צעקות חסרות סבלנות של השוטרים: יהודים! לרדת מהר. אבא משך בכוח את כף ידו והלך. אמא ואני ישבנו על הספה בוכיות ומחובקות. ישבנו זמן רב ללא דיבור. וכך נרדמתי בזרועות אימי.

כאשר התעוררתי, הבוקר כבר עלה. עברו מספר רגעים עד שנזכרתי במה שקרה. אמא אמרה לי: בואי למטבח לשתות ולאכול. אני רוצה לתת לך קוביית שוקולד. הבנתי שאם אמא מציעה לי שוקולד שהיה יקר לפחות כמו זהב, סימן שמהו רע נוסף עומד להתרחש.

התיישבתי, שתיתי ומצצתי את קוביית השוקולד לאט, לאט. איזה טעם נהדר היה לה. כל חלל הפה שלי התענג, החיך התמלא בטעם השוקולד. לרגע התמכרתי לתענוג המתוק הזה.

אמא אמרה: אווה, אני מכינה לך מזוודה קטנה עם בגדים וחפצים הכרחיים. אם ייקחו אותי, קחי את המזוודה ולכי לשכנים שיטפלו בך כפי שהבטיחו לי. אני סומכת עליך, את ילדה בוגרת, עצמאית, בעלת תושייה וחכמה.

התחלתי לבכות ואמרתי: אמא אף אחד לא ייקח אותך! אמא ביקשה שאבטיח לה שזה מה שאעשה. לא הייתה לי בררה והבטחתי.

ואכן, מספר ימים לאחר מכן, הגיע הרגע בו לקחו גם את אמא. ראיתי אותה צועדת ברחוב הראשי בתוך קבוצת נשים.

קפאתי והתאבנתי. לא קלטתי, שאני ילדה קטנה בת 10 לבד בעולם. מספר שעות הייתי משותקת ומאובנת. אני מניחה שהייתי בהלם. לא בכיתי, בעצם לא עשיתי שום דבר, רק עמדתי ליד החלון במשך שעות והסתכלתי החוצה אולי אמא תחזור.

כשהחשיך, לקחתי את המזוודה ודפקתי בדלת של השכנים כמו שהבטחתי לאמא. מריה השכנה פתחה לי את הדלת, חיבקה אותי חזק כשעינייה דומעות ואמרה: בואי תאכלי משהו. הלילה תשני כאן, ומחר בבוקר אומר לך מה לעשות, את מבינה שאינך יכולה להישאר אצלנו. אם ידעו שאנו מחזיקים יהודייה, זה יהיה סופנו.

פרוסת הלחם שנתנה לי מריה נתקעה לי בגרון ולא יכולתי לאוכלה, עטפתי אותה והכנסתי לתיק הקטן שלי. למרות שניסיתי לא להירדם, ישנתי חזק.

בבוקר הסבירה לי מריה, שעלי לנסוע בחשמלית, ולרדת בעיר במקום בו אראה את הדגל של שבדיה- זהו דגל יפה בצבע כחול עם צלב צהוב.

עליך לגשת לשם ולבקש דרכון. שם כבר ידאגו לך.

לא הבנתי איך שבדיה מדינה שלראשונה בחיי שמעתי עליה קשורה אלי. לא הבנתי מה זה דרכון, אך מריה זרזה אותי לצאת מביתה.

היא ארזה לי שתי עוגיות נתנה לי קצת כסף, נשקה לי על המצח הצטלבה ואמרה: שאלוהים ישמור עליך ילדה. היא נתנה לי את המזוודה הקטנה שלי וחיכתה שארד במדרגות. שמעתי מאחורי את סגירת הדלת.

עליתי לחשמלית. אף אחד לא חשד בי, נראיתי גויה. שערי בהיר, עיני ירוקות, לבשתי מדי תלמידת בית ספר והפגנתי בטחון. ירדתי בתחנה שמריה אמרה לי. הלכתי אולי 100 מטר, והנה, ראיתי על אחד הבתים דגל כחול עם צלב צהוב. אמרתי בליבי: זהו כנראה דגל שבדיה. היו שם עשרות ילדים הצטרפתי אליהם. להפתעתי לא הייתי מבוהלת.

איש גבוה, נאה, לבוש בהידור ומריח טוב, אמר לי: בואי ילדה ניתן לך דרכון מעבר שישמור עליך, ואחר כך אומר לך לאן ללכת.

האיש שאל אותי מספר שאלות, לא על כולן ידעתי לענות. קיבלתי מסמך מרשים בשני צבעים עם המון חותמות סמלים ובולים. האיש אמר: שמרי על דרכון החסות- schutz-pass מכל משמר, כי הוא ישמור עליך ויציל אותך. שאלתי אותו: לאן עלי ללכת כעת? הוא ענה: לא רחוק מכאן ישנו בית ילדים, חכי קצת עוד מעט יגיע אדם שייקח אותך עם שאר הילדים.

חיכיתי וחיכיתי, כרסמתי את העוגייה שנתנה לי מריה, ואיבדתי את סבלנותי. המון ילדים היו סביבי, חלקם צעקו וחלקם בכו. הבכי הרגז אותי. החלטתי ללכת לבד לבית הילדים. לא הקדשתי לכך מחשבה רבה, ויצאתי החוצה עם המזוודה והתיק שלי על גבי. לפתע כאילו משום מקום התמלאה המדרכה בלובשי מדים גרמנים והונגרים שתפסו יהודים והעלו אותם למשאית. הרגשתי ידיים חזקות לופתות אותי מאחור ודוחפות אותי פנימה למשאית. בעטתי השתוללתי וצעקתי: "אתם לא יכולים לקחת אותי, יש לי דרכון חסות" אך זה לא עזר, נפלתי על אנשים שהיו כבר בתוך המשאית. התיישבתי ובדקתי שהמזוודה שלי איתי והתיק שלי עלי. חיבקתי את ברכי ושרתי שיר ערש לה..לה..לה בשקט.

אחרי נסיעה קצרה המשאית עצרה ותוך כדי צעקות הורידו אותנו ממנה. היינו בתחנת הרכבת והחלו לדחוף אותנו לתוך הקרונות. צעקתי: "יש לי דרכון חסות, יש לי schutz-pass אני לא צריכה להיות כאן" אך אחד החיילים הכה בי עם קת הרובה ודחף אותי לקרון.

הקרון התמלא באנשים שנדחפו פנימה, ראיתי נשים מחזיקות ילדים בוכים, ראיתי פנים מיוסרות, ראיתי חוסר הבנה, בלבול וחוסר אונים. גם אני הרגשתי כך. אך בעיקר הרגשתי שאני נחנקת. הצלחתי לפלס דרך בעזרת דחיפות בין האנשים עד שהגעתי לדלת הקרון שהייתה עדין פתוחה. הצצתי דרכה וראיתי על הרציף איש גבוה, רזה לבוש בחליפה ומעיל ארוך שחור. הוא נראה איש חשוב. שמעתי אותו צועק בגרמנית על החיילים. מישהו לידי תרגם את דבריו: איך אתם מעזים לקחת אנשים אלה. הם תחת חסותי, יש להם מסמכים של השגרירות השבדית. ואז הוא עבר מחוץ לקרונות וצעק בקול תקיף: יהודים! כל מי שמחזיק בידו דרכוני חסות שבדים נא לרדת לרציף. ירדתי במהירות והאיש סימן לי בפנים רציניות לעלות למשאית. אף חייל מעשרות החיילים שעמדו על הרציף לא עצר בעדי. רצתי בלי לנשום למשאית. ראיתי את האיש המרשים הזה פותח מחברת שחורה ומקריא שמות. אנשים החלו לרדת מהרכבת והמשאית החלה להתמלא באנשים, חלקם בכו בהקלה. שאלתי: מי הוא האיש הזה? מישהו ענה לי: זה ראול וולנברג הדיפלומט השוודי.

חזרתי ושיננתי בשקט בליבי את שמו: ראול וולנברג המלאך המציל שלי. ראול ולנברג המושיע שלי.

נלקחתי עם הילדים לאחד מבתי הילדים של הצלב האדום, שם הייתי עד סיום המלחמה. לאחריה התאחדתי עם משפחתי. אבא חזר ראשון, שנה לאחר מכן חזרה אמא. החיים השתנו ולא חזרו למסלולם, אך זה כבר סיפור אחר. לא שכחתי את ראול ולנברג.

נדהמתי לשמוע שנים רבות לאחר מכן, כי ב-17 בינואר 1945 נעלמו עקבותיו לאחר שנלקח על ידי חיילים סובייטים לרוסיה.

חידת היעלמותו של ולנברג נשארה בגדר תעלומה. משפחתו ניסתה לאתר בעוד ממשלות ארצות הברית ושבדיה לא התאמצו לפתור את התעלומה. רק ב-1956 החלו מאמצים רשמיים לאתר.

העולם החל להבין ולהכיר בוולנברג כגיבור ומציל רק 40 שנה אחרי המלחמה. ארצות הברית העניקה לו אזרחות כבוד. ממשלת ישראל העניקה לו את התואר: חסיד אומות עולם.

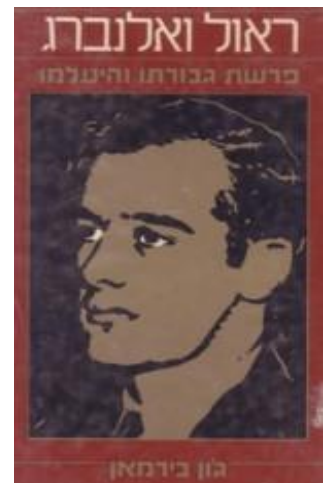
ההערכות הן שולנברג הציל כ-100.000 יהודים בהונגריה. מורשתו נלמדת היום במדינות רבות בעולם.

ואני, ילדה אחת קטנה מתוך רבות שולנברג הציל ממות, לא שכחתי את שמו. ובילדות בהם צפים זיכרונות נוראיים מתקופת השואה ואיני מצליחה לישון, אני קולטת שאני משננת את שמו בשקט בלב, כמו אז "ראול ולנברג המלאך המציל שלי, ראול ולנברג המושיע שלי".

עד מותי אהיה גאה להיות ילדת ולנברג.

סיפור זה נכתב על פי סיפור חייה של חווה פולף לבית אפט

מוצאון ניצולי שואה רחמי.

סיפור חייו של ולנברג לקוח מאתר מורשת- בית עדות ע"ש מרדכי אנילביץ' -

<http://www.moreshet.org/?CategoryID=196&ArticleID=163>

ראול ולנברג – המלאך המושיע של יהדות הונגריה

מעולם לא חבו רבים כל כך, הרבה כל כך, לאדם יחיד.

ולנברג היה דיפלומט שוודי שנולד למשפחה מיוחסת של בנקאים, דיפלומטים וקצינים. הוא למד אדריכלות ועסק בבנקאות ובסחר בין-לאומי. הוא נשלח לבודפשט ביולי 1944 כדי לעזור ולהגן על כ-200.000 יהודי הונגריה שנותרו, לאחר ש-437.000 יהודי הונגריה נשלחו לאושוויץ.

משרד החוץ השוודי, בתמיכת אמריקה יזמו הנפקת "דרכוני חסות" שמנעו שילוח יהודים. ההקצבה הייתה 1000 דרכונים, אך ולנברג הצליח להוציא כ-4.500 דרכונים, כל דרך הייתה כשרה בעיניו לצורך העניין.

באוקטובר 1944 הייתה הפיכה בהונגריה והארגון הפשיסטי אנטישמי "צלב החץ" עלה לשלטון בראשות פרנץ סלשי.

ליהודים נשקפה סכנת כליה, הן מפעולות ומעשי הרצח של אנשי "צלב החץ", והן מפעולות השילוח של אייכמן.

בזמן זה התגלתה גבורתו של ולנברג. בחודשים ספורים בלבד הוציא אלפי "דרכוני חסות" (schutz-pass) עבור היהודים. התברר שההונגרים והגרמנים כיבדו דרכונים אלה והם אכן הגנו על חיי המחזיקים בהם. כאשר ארגן אייכמן את צעדות המוות של אלפי יהודים לגבול אוסטריה, רדף אחריהם ולנברג במכונית והצליח להוציא מאות בעלי דרכונים ולהחזירם לעיר. הוא הקים 31 מעונות מיוחדים בהם רוכזו 15.000 נפש. בתים אלה היו נתונים לחסות שוודיה. הוקם "גטו בין-לאומי" בו הנאצים לא יכלו להציב את כף רגלם. איש מהשגרירויות האחרות לא השתווה לדבקתו של ולנברג. בזכותו גם שגרירות שוויץ וספרד החלו להעניק תעודות חסות ופתחו גם הם בתים מוגנים.

כאשר ממשלתו החדשה של סלאשי הודיעה שהדרכונים השוודים אינם תקפים, התיידד ולנברג עם הברונית אליזבת אשתו של שר החוץ ההונגרי שהפעילה לחץ על בעלה לביטול ההוראה.

ולנברג ניצל את בורותם של הגרמנים בשפה ההונגרית, אסף מסמכים כמו: פוליסות ביטוח ורישיונות נהיגה. נהג להגיע לתחנות הרכבת שם קרא לאנשים "ששכחו" את המסמכים הנותנים להם חסות.

הביטחון שלו, הסמכותיות, לבושו ההדור השיגו את המטרה. כך הציל מאות יהודים. ולנברג עשה הכול לסכל את תוכניותיו של אייכמן. הוא הקציב לעצמו 4 שעות שינה בלבד. הוא הבין שהזמן הולך ואוזל ומלאכת ההצלה מרובה.

בינואר 1945 היה ברור שתבוסת גרמניה קרובה. אייכמן החליט לפעול מהר ורצה לבצע טבח כולל בגטו הגדול בבודפשט.

ולנברג שמע על כך ונחרד, כי פירוש הדבר היה שיהודים שנותרו ירצחו ממש כשהחרות בפתח. בעיר שרר תוהו-ובוהו. הנאצים הגרמנים, וההונגרים השתוללו ברחובות ועשו כרצונם.

מתוך העזה של ייאוש פנה ולנברג לגנרל אוגוסט שמידטובר והזהיר אותו שיראה בו אחראי לטבח, ודינו יהיה תלייה. ואכן הוא הפסיק את הטבח. יומיים לאחר מכן נכנסו הרוסים לבודפשט שעדיין חיו בה 97.000 יהודים. הם זימנו את ולנברג לחקירה. סמל סובייטי סיפר: "ראיתי אדם בודד עומד בפתח השגרירות השוודית". ולנברג הציג עצמו ברוסית שוטפת. הוא קיבל רשות לעבור בבתי המוגנים שלו, שם נפרד לשלום מידידיו.

הוא אמר להם: "איני בטוח אם אני הולך עם הרוסים כאורח או כאסיר". הוא האמין שיחזור במהרה לבודפשט. זו הייתה הפעם האחרונה שמישהו ראה אותו.

באירופה החרבה, המדממת חידת היעלמותו של ולנברג נותרה זנוחה זמן רב. משפחתו ניסתה לאתר אותו, אך ממשלות שוודיה וארצות הברית לא השקיעו בכך מאמץ רב. הרשויות בשוודיה קיבלו הבטחה מהרוסים שעושים הכול כדי להגן על ולנברג.

קשה להאמין, אך רק ב-1956 יותר מעשר שנים לאחר היעלמותו, החלה ממשלת שוודיה בניסיונות רשמיים לאתרו. הרוסים הביאו מסמך שבו נאמר כי: האסיר ולנברג נפטר בתאו ב-17 ביולי 1947, על החתום היה מנהל בית כלא שלא היה כבר בין החיים. השוודים הטילו ספק באמיתות המסמך, אך הרוסים דבקו בעקשנות בעמדתם, שולנברג מת בכלא מהתקף לב.

כאשר השתחררו אסירים מהכלא הסובייטי הם סיפרו שולנברג היה בחיים בשנות ה-50. ממשלת שוודיה הוציאה ב-1965 מסמך רשמי הקובע שהם עשו כל שניתן בפרשת ולנברג.

בשנים לאחר מכן העניקה ממשלת ישראל לולנברג את התואר "חסיד אומות עולם". אימו הוזמנה לקבל תעודה ומדליה, אך היא סירבה כי

מדינות העולם כמו: ארצות הברית, שוודיה וישראל עשו למענו ולזכרו מעט מאוד. בשנות ה-80 הועלה מחדש העניין הציבורי בולנברג. הוא הוכר כאחד הגיבורים של מלחמת העולם השנייה. קמו ארגונים שונים שפעלו לפתור את התעלומה, ולהפיץ את מורשתו.

בשנת 2000 הודיע ראש הוועדה שחקרה את גורלו של ולנברג שהוא נרצח ב-1947 בכלא לוביאנקה. רוסיה הודתה שאכן ולנברג נעצר בטעות באשמת ריגול, והוצא

להורג. שנה לאחר מכן, שוב חזרו הרוסים לסיפור התקף הלב. עד היום לא ברור מה עלה בגורלו של ולנברג.
ההערכות בדבר מספר היהודים שהציל ולנברג "המלאך" מדברות על סדרי גודל בין 20.000 - 100.000 איש.
ארצות הברית העניקה לולנברג אזרחות כבוד אמריקאית. הוא האדם השני שזכה לכך לאחר צ'רצ'יל.
מורשתו נלמדת כיום ברחבי העולם, גם בישראל.

"אלו בני אדם כמו ולנברג, שבזכותם שווה לחיות".
"במקום שאין אנשים השתדל להיות איש".

רחוב ולנברג תל-אביב

אנדרטה לזכר ולנברג בבית הכנסת הגדול בבודפשט

פעילות שלישית- שירים

פעילות לשיר "חסידי אומות עולם" – חיים חפר

- א. לחלק את השיר לבקש מהתלמידים לסמן ולרשום אילו שאלות עולת מקריאתו
- ב. מה דעתכם על שאלתו של חפר: "אם אני הייתי נותן מסתור לבן עם אחר?"
האם השאלה תקפה לכל אדם וכל תקופה?
- ג. איך עונים בכלל על שאלה כזו?
- ד. האם לפי דעתכם אפשר לענות על שאלה כזאת?
- ה. האם המשורר חיים חפר עונה על שאלה זו?
- ו. "אני רואה אותם, את אלה המכונים "חסידי האומות", אני רואה אותם בארץ הקברים, חיים את שני העולמות" – לאילו שני עולמות התכוון המשורר?
- ז. מדוע בחרו אותם אנשים להסתכן ולסכן את משפחתם?
- ח. "וכל זאת, רק מפני שאדם לאדם, חייב להיות אדם". זה לדעתו של חיים חפר מסביר את מעשי הגבורה של האנשים, אותם הוא מתאר בשיר מה דעתכם?
- ט. "בפניהם ובפני גבורתם, שהיא עדין לנו חידה אנחנו, היהודים מרכינים את ראשינו בתודה?" כיצד עלינו להביע תודה והערכה?

חסידי אומות עולם/ חיים חפר

אני שומע את הכינוי "חסידי האומות", ואני מנסה
אני מנסה לחשוב על האנשים שנתנו לי מסתור ומחסה
אני מנסה לחשוב ושומע ושואל: לו הייתי במקומם
מה הייתי עושה?
אם אני, בתוך אוקיינוס של שנאה, מול עולם מתמוטט ובווער
אם אני היית נותן מסתור לבן עם אחר?
אם אני הייתי מוכן, אם בני משפחתי היו מוכנים
לחיות בפחד מתמיד כזה בתוך הרחוב בתוך השנים
לחלום בלילות את צעדס הכבד והמאיים של התליינים
מוכן להמשיך ולהלך בין מטחי היריות ולהבי הסכינים
בתוך לחשי הרכילות ומלמולי השמועות ותקוות המלשינים
וכל זאת - לא לילה אחד, לא חודש, אלא - שנים!
וכל זאת - בלי לבקש שכר מן הקורבנות, רק את לחיצת ידס
וכל זאת - רק מפני שאדם לאדם חייב להיות אדם
ואני חוזר ושואל את עצמי, עכשיו ומכאן:
האם אני האם אני הייתי מוכן?

אני רואה אותם, את אלה המכנים "חסידי האומות",
אני רואה אותם בארץ הקברים, חיים את שני העולמות.
את העולם של האדישים, של משתפי הפעלה, של הרוצחים והשורפים,
חיים בו בזמן את העולם החשוף של חסרי האונים והנרדפים.
אני רואה אותם חיים את שני העולמות האלה, תחת עלם של הכובשים,
ושם, ואז, בין הגבורה והפחד, הם בוחרים להיות דוקא בעד החלשים.
בוחרים להיות באימה המרחפת של כל המיתות והענשים.
כאשר הם מסכנים לא רק את עצמם, כי אם גם את חיי הילדים והנשים,
בוחרים להיות צלם אלהים שבתוך לב האנשים,
להיות התקוה האחרונה המלטפת את המיאשים.
בתוך המלחמה הנוראה הם הם שעמדו יום-יום בקרב,
והם הצדיקים שבסדום, שבזכותם העולם לא חרב,
הם בתולדותיו של עמי הרצוח, הירווי והמת
היו עמודי החסד והרחמים, שעליהם העולם עומד.
ובפניהם ובפני גבורתם, שהיא עדין לנו חידה
אנחנו, היהודים, מרכינים את ראשינו בתודה

"לזכור את העבר, לחיות את ההווה ולהאמין בעתיד"

"במקום שאין אנשים השתדל להיות איש"

(מסכת אבות ב, ה)

שירו של חיים חפר נכתב לכבוד ערב הוקרה לחסידי אומות העולם שנערך בתיאטרון הבימה בשנת 1987. יצירה זו מציגה שאלות מוסריות וערכיות ועיקרן דיון באופני התנהגות אנושית בתקופות מבחן. השיר מדגיש את המשמעות המיוחדת של חסידי אומות העולם ואת העובדה שמעשיהם שהיו מעשים של מעטים, נעשו בתנאים קשים ביותר ובמקרים רבים, תוך סיכון חייהם. מרבית בני האדם העדיפו לא לסכן את חייהם ושירו של חפר מדגיש את ייחודיותם של חסידי אומות העולם.

קטע קריאה מתוך נאומו של אלי ויזל: "האדישות היא תמיד חברה לאויב"

כמובן, האדישות יכולה להיות מפתה – יתרה מזאת, מושכת. קל בהרבה להסב מבט מעל הקורבנות. קל בהרבה להימנע מהפרעות גסות שכאלה לעבודתנו, לחלומותינו לתקוותינו. הרי מביך ומציק להיות מעורב בכאבו ובייאושו של אחר..האדישות מצמצמת את הזולת לכדי הפשטה...

...במידת מה, האדישות לסבל שכזה היא שמפשיטה מעל האדם את אנושיותו. הרי האדישות מסוכנת יותר מכעס ומשנאה... אדישות איננה התחלה: היא סוף. ולכן האדישות היא תמיד חברה לאויב, שכן היא מיטיבה עם התוקפן – לעולם לא עם קורבנו, שכאבו מועצם כשהוא מרגיש נשכח מלב..האדישות, אם כן, איננה רק חטא, היא עונש... במקום שממנו אני בא, החברה הייתה מורכבת משלוש קטגוריות פשוטות: הרוצחים, הקורבנות, והעומדים מן הצד...בזמנים החשוכים ביותר, בגטאות ובמחנות המוות..הרגשנו נטושים, נשכחים. כך הרגשנו כולנו...

(**"סכנת האדישות" הרצאה בבית הלבן, וושינגטון, אפריל, 1999**)

פעילות מוצעת :

- השיר "חסידי אומות עולם" והקטע "סכנת האדישות" שוחחו עליהם - זה מול זה

לאיש חסדי – פעילות בעקבות השיר

המשורר והזמר הצרפתי – ז'ורז' ברסנס כתב ושר שיר עממי שכתב בשם "איש חסדי". השיר תורגם בידי נעמי שמר.

<http://www.youtube.com/watch?v=AiZJNlzhpp4>

לאיש חסדי

מילים ולחן: ג'ורג' ברסאנס תרגום: נעמי שמר

עוד שיר אחד יש עימדי
והוא שמור לאיש חסדי
זה שהיצית לי אש קטנה
כאשר אחזתני צינה
זה שהיסיק תנור קטן
כשברחובי המאובן
כל הדודות החסודות
סגרו בפני את דלתן
חופן פחם, שני בולי עץ
זה לא קשה, זה לא הרבה
אך בליבי ניצתה האש
אשר לעולם לא תיכבה
ובזכותם יבוא ריעי
אל הרקיע השביעי
לנישמתו שם מחכים
כל הצדיקים

עוד שיר אחד יש עימדי
והוא שמור לאשת חסדי
שביום רעב ובליל צמא
מימיה נתנה ולחמה
זו שפתחה לי צריף קטן
כשברובי המהוגן
כל הדודות החסודות
פשוט הסתתרו בביתן
רבע כיכר לחם שחור
זה לא קשה, זה לא הרבה

אך בליבי ניצת האור
אשר לעולם לא יכבה
ובזכותם תבוא גם היא
אל הרקיע השביעי
לנישמתה שם מחכים
כל הצדיקים

שיר אחרון יש עימדי
והוא שמור לאיש חסדי
זה שחיך לי בין זרים
כאשר היקיפוני שוטרים
זה שנתן חיוך קטן
כשברחובי המהוגן
כל הדודות החסודות
דקרו אותי במבטן
טעם של דבש, חיוך אחד
זה לא קשה, זה לא הרבה
אך בליבי ניצת החג
אשר לעולם לא יכבה
ובזכותם תבוא ריעי
אל הרקיע השביעי
כי גם לך שם מחכים
כל הצדיקים

נקודות לשיח בעקבות השיר "לאיש חסידי"

- על מה מדבר שיר זה?
- במה שונים שני השירים זה מזה?
- השיר מבטא את הממד האנושי הכללי של היחיד הפועל מתוך הכרעה מוסרית ומחויבות אנושית, ואף בניגוד למקובל בהתנהגותם של רוב האחרים.
- השיר לא נכתב על חסידי אומות העולם דווקא, אך מילותיו ותוכנו חוזרים ומבליטים את משמעות החסד האנושי ואת האופן שבו הוא מעצב לא רק את מי שזוכה בו אלא גם את מי שבוחר לעשותו

פעילות רביעית- סיפוריהם של חסידי אומות עולם

"באותם ימים שלטה החשיכה בשמים ובארץ, ונדמה היה כי שערי

הרחמים ננעלו.

השוחט שחט, היהודים נרצחו,

והעולם שמסביב היה שותף או אדיש.

רק מעטים הפגינו אומץ והזדהו עם הסובלים. הגברים והנשים המעטים

הללו היו פגיעים, מפוחדים וחסרי ישע - מה הבדיל אותם מכל השאר? ..

הבה נזכור: מה שפוגע בקורבן יותר מכל איננו אכזריותו של הצורר, כי

אם אדישותו של העומד מהצד...

הבה נזכור, ככלות הכל שתמיד ישנו רגע בו נעשית בחירה מוסרית....

על כן, עלינו להוקיר את האנשים הטובים הללו אשר הצילו יהודים

בשואה.

עלינו ללמוד מהם,

ועלינו לזכור אותם בתודה בתקווה " אלי ויזל

פרימו לוי מתאר את מצילו, לורנצו פרונה- חסיד אומות העולם

פועל בעל אזרחות איטלקית נתן לי פרוסת לחם... "לורנצו פרונה ואת שארית קצבת המזון שלו במשך ששה חודשים. הוא נתן לי וסט שלו, מלא בטלאים. הוא כתב עבורי גלויה ושלח לאיטליה, וגם הביא לי את התשובה. עבור כל זה הוא לא ביקש וגם לא קיבל שום תמורה, כיוון שהיה איש טוב ופשוט שלא סבר שעושים טוב על מנת לקבל דבר מה בתמורה. אני מאמין באמת ובתמים שבזכותו של לורנצו אני חי היום. ולא כל כך בזכות... העזרה החומרית שנתן לי, כמו העובדה שנוכחותו הזכירה לי באופן קבוע, בפשטות ובטבעיות של טוב לבו, שעדיין קיים עולם טוב שם בחוץ, מחוץ לעולם שלנו. משהו ומישהו שהם עדיין שלמים וטובים, לא מושחת, לא פראי ומנוכר לשנאה ולטרור. משהו קשה להגדרה, אפשרות רחוקה לטוב, אך שלמענה שווה לשרוד אך לורנצו היה אדם. האנושיות שבו היתה טהורה ובלתי נגועה, הוא היה מחוץ... לעולם שלי זה

"הודות ללורנצו, הצלחתי לזכור שאני עצמי אדם

Levi, Primo, *If this is a man*, New York: The Orion Press, 1959

"אם יש טעם להבין מדוע ניצלתי דווקא אני, מתוך אלפי בני אדם אחרים – אני סבור שבראש ובראשונה בזכות לורנצו היה הדבר. ולא דווקא בגלל עזרתו החומרית. הרבה יותר משום שביחסו אלי ובמעשיו, בהתנהגותו הפשוטה ובטוב לבו הזכיר לי מדי יום שעדיין קיים עולם אנושי וצודק מעברה השני של גדר התיל. שמחוץ למחנה יש אנשים בעלי לב ויש ערכים טהורים. שלא הכל מושחת ואכזרי. שקיים עולם שהשנאה והפחד זרים בו. אמנם כל אלה מעורפלים ברגע זה, רחוקים ולא מובנים, אבל כדאי להתאמץ לשרוד כדי לשוב לחיקם. הודות ללורנצו הצלחתי לזכור שאני עצמי אדם"

לכל אחד מחסידי אומות עולם מוענקת תעודת כבוד וכן מדליה ועליה

חרוט שמו של המציל

והציטוט התלמודי: "כל המקיים נפש אחת כאילו קיים עולם מלא".

האותות מוענקים למצילים או לשארי בשרם בטקסים מרגשים הנערכים

בישראל או בארצות

מגוריהם בחסות הנציגויות הדיפלומטיות של ישראל ובנוכחותם של נציגי

ממשלה מקומיים.

תעודת כבוד ומדליות המוענקות לחסידי אומות עולם

יד ושם- הוקרה לחסידי אומות עולם

http://www.yadvashem.org/yv/he/righteous/honoring_the_righteous.asp

ייחודו של מפעל ההכרה בחסידי אומות עולם – 8 דקות

אירנה שטיינפלד, מנהלת מחלקת חסידי אומות העולם ביד ושם, מדברת על ייחודו של מפעל ההכרה בחסידי אומות העולם. הוידאו מופק במסגרת הפרוייקט "פרספקטיבות היסטוריות" בתמיכת ועידת התביעות.

<http://www.youtube.com/watch?v=SKqBvfDpTLC>

סיפוריהם של חסידי אומות עולם

בפעילות זו תכירו את סיפוריהם של: אירנה סנדלר, אוסקר שינדלר
צ'יאונה סוגיהארה, ראול ולנברג, קבוצת וסטרוויל מהולנד, דנמרק,
כפר של חסידי אומות עולם

מהלך הפעילות:

- א. מחלקים את המשתתפים לקבוצות.
- ב. לכל קבוצה נותנים סיפור של אחד מחסידי אומות העולם
- ג. הקבוצה קוראת את סיפורו, מקיימים דיון בקבוצות
- ד. לאחר מכן מקיימים דיון במליאה

להלן שאלות לדיון בקבוצות

- א. מה מאפיין את חסיד אומות העולם, שעליו קראתם?
- ב. האם היו לו תכונות מיוחדות על-מנת לפעול כפי שפעל?
- ג. מה היו מניעיו? מדוע סיכן את חייו?
- ד. מה המחיר שהיה עליו לשלם כתוצאה מפעילותו?
- ה. מה הרשים אתכם/מה היה מיוחד באחד הסיפורים שקראתם?
- ו. אילו האדם עליו מסופר בסיפור היה גר בקרבתכם מה הייתם רוצים לומר לו, מה הייתם שואלים אותו הכינו שאלות למליאה.

להלן הצעות לשאלות לדיון במליאה

1. האם יש מכנה משותף לסיפורים שקראתם?
2. האם הכרתם קודם לכן סיפורים על חסידי אומות העולם?
3. האם הסיפורים של חסידי אומות העולם משנים את התפיסה ש"כולם היו נגדנו?"
4. מספרם של חסידי אומות העולם קטן = 25.271 חסידים.
למה לא כולם היו חסידי אומות עולם ?
5. יש האומרים כי הבחירה שעשו חסידי אומות העולם היא
"הבחירה הנשגבת ביותר בתקופת השואה" – מה דעתכם על אמירה זו?
6. מה לדעתכם צריכה החברה הישראלית לעשות למען חסידי אומות
העולם החיים בקרבנו?
7. כיצד בחרה מדינת ישראל באמצעות חוק זיכרון השואה והגבורה- יד ושם,
תשי"ג-1953 להוקיר ולהנציח את "חסידי אומות העולם" ?
8. מה אתם יכולים לקחת מהדיון לחייכם הפרטיים? לבחירות האישיות שאתם
עושים?

פעילות

<http://www.edu-negev.gov.il/ilay/bmidbar/center/shoa/shoa5.htm>

סיפורים של מספר חסידי אומות עולם

אירנה סנדלר - חסידת אומות עולם

הזמן: 1941.

אירנה סנדלר, עובדת סוציאלית בווארשה, ידעה היטב כי לאחר כליאת היהודים בגטו וארשה, בתנאים תת-אנושיים, גוועו רבים מהם ברעב ברחובות, וגויות התגוללו ללא קבורה. היא זכרה, שהגרמנים חוששים מפרוץ מגפה, אשר תפגע ב"כוח העבודה" שלהם - ואולי אף בהם עצמם. אירנה ניגשה אל הממונה על הבריאות בעיריית וארשה. "נודע לי שהצפיפות בגטו עלולה לגרום למגפות, ואני דורשת שתאפשר לי להיכנס לשם לפי הצורך כדי לבדוק את המצב וכדי לטפל בו". אושר לה להיכנס לגטו ולצאת ממנו כרצונה "לצורך מילוי תפקידה". מיד עם כניסתה לגטו התקשרה אל חבריה היהודים, ואלה סייעו בידה לאתר ילדים ולהבריחם לבתים לא-יהודיים מחוץ לחומות הגטו. למרות האישור הרשמי שמאחוריו הסתתר הפעילות החשאית של אירנה, נעצרה על-ידי הגסטפו, ונידונה למוות. חבריה היהודים משורות המחתרת הפולנית הצליחו לשחד סוכן של הגסטפו, וביום הוצאתה להורג שוחררה בהיחבא. הגרמנים חשבו כי נהרגה, והיא ירדה למחתרת. גם ממחבואה המשיכה לנסות ולהציל חיים.

נפטרה ב-12.5.2008

<http://www.yadvashem.org/yv/he/righteous/stories/sendler.asp>

<http://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=20763>

אוסקר שינדלר – חסיד אומות עולם

(בגרמנית: **Schindler Oskar**; 28 באפריל 1908 - 9 באוקטובר 1974) היה תעשיין גרמני סודטי, מחסידי אומות העולם.

אוסקר שינדלר נולד בצוויטאו במורביה (אז בקיסרות האוסטרו-הונגרית; כיום סוויטאבי בצ'כיה) ב-28 באפריל 1908. בילדותו היה שכנה של משפחה יהודית שילדיה היו חבריו הטובים ביותר. הוריו, הנס שינדלר ופרנציסקה לוסר, התגרשו כשהיה בן 27. לאחר סיום לימודיו עבד שינדלר בתור סוכן מכירות. ב-6 במרץ 1928 נשא לאשה את אמילי פלזל. בשנות ה-30 שינה את מקור פרנסתו מספר פעמים, ויזם מספר עסקים, אך במהרה פשט את הרגל עקב השפל הגדול. הוא הצטרף למפלגה הגרמנית הסודטית בשנת 1935. למרות היותו אזרח צ'כוסלובקיה, שינדלר החל לעבוד עבור המודיעין הגרמני (אבווהר). עבודתו במודיעין הגרמני נחשפה, והוא נכלא ביולי 1938, אך לאחר הסכם מינכן שוחרר לחופשי, בהיותו אסיר פוליטי. בשנת 1939 הצטרף שינדלר למפלגה הנאצית, והמשיך לעבוד עבור האבווהר ולעזור לנאצים בכיבוש פולין ב-1 בספטמבר 1939.

בעקבות כיבוש פולין על ידי הגרמנים בתחילת מלחמת העולם השנייה היגר שינדלר לפולין בחיפוש אחר הזדמנויות עסקיות. הוא השתלט ^[1] על מפעל לייצור אמייל שהוסב אחר כך לייצור תחמושת בקרקוב. לפני הכיבוש הנאצי היה המפעל בבעלותו של יהודי בשם נתן וורצל. בנוסף, השתלט על חנות כלי בית שמכרה את תוצרתו של אותו מפעל והייתה במקור בבעלותו של יהודי אחר - יוליוס וינר). מכיוון שראה ביהודים כוח עבודה זול, העסיק אותם. מאוחר יותר, עם התבהרות כוונות הגרמנים לחסל את היהודים במה שכונה "הפתרון הסופי", החליט שינדלר לנסות ולהציל את עובדיו, החלטה גורלית שסיכנה את מעמדו ורכושו. בעזרת קשריו וכספו הצליח להערים על הנאצים ולהשתיק אותם. ב-1944, נוכח השמדת יהדות אירופה בכלל ויהדות פולין בפרט, העתיק שינדלר את מפעליו יחד עם עובדיו היהודים מפולין לחבל הסודטים.

לאחר המלחמה היגר שינדלר יחד עם אשתו ותריסר יהודים לארגנטינה, לאחר שארצות הברית סירבה לבקשתו לעבור אליה. עסקיו שם התמוטטו, והוא חזר לגרמניה בשנת 1958. בשנת 1962 נתקבלה בקשה מקרב היהודים שהציל להכריז עליו כחסיד אומות העולם, אך התערבותו של יוליוס וינר שהיה בנו של מנהל חנות כלי הבית עליה השתלט, טרפדה את ההחלטה. וינר גם גייס לעזרתו את נתן וורצל, כעת ניסן קידר, בעליו המקוריים של מפעל האמייל. למרות זאת חש שינדלר קשר אמיץ לישראל וביקר בה 16 פעמים עד שנפטר ב-9 באוקטובר 1974. שינדלר ביקש להיקבר בירושלים, ולכן הובא לקבורה בבית הקברות הפרוטסטנטי בהר ציון.

בשנת 1962, כמעט עשרים שנה לאחר תום מלחמת העולם השנייה, הוחלט להכריז על אוסקר שינדלר כחסיד אומות העולם.

סיפורו של אוסקר שינדלר פורסם בספר "רשימת שינדלר" שכתב תומאס קנילי, ושעל-פיו הופק בשנות ה-90 סרטו של סטיבן ספילברג, "רשימת שינדלר". הספר והסרט עוררו הזדהות רבה עם דמותו של שינדלר.

דמותו של אוסקר שינדלר מעוררת מחלוקות רבות. האם מדובר במלאך מציל או בנאצי אכזר? מספר עובדות ועדויות מעלות תימוכין לכאן ולכאן. בשלב מסוים הקים שינדלר מפעלים לייצור נשק. וכאן הדילמה – שינדלר העסיק יהודים בייצור נשק שייעודו לפגוע בהם. יחד עם זאת, מעדויות ניצולים עולה כי לא נוצר ולו פגז תקין אחד במפעל התחמושת של שינדלר. עוד קודם לכן מעידים העובדים בחנותו של יוליוס וינר כי שינדלר הזהיר אותם פעם מפני חיפוש שיערכו (שבסופו של דבר ערכו) הגרמנים בבתי יהודים (היה זה לפני הקמת גטו קראקוב וכליאת היהודים בתוכו).

גם עדותו של נתן וורצל על הדרך בה השיג שינדלר בעלות על המפעל ועדותו של וינר התומכת בה אינן מתאימות לדמות החסודה העולה מהספר ומהסרט. מצד שני, וורצל עצמו מעיד ששינדלר הדליף לו פעם על אקציה המתוכננת בגטו וכך הצילו. מעבר לכול, דבר אחד ברור מאוד: במפעליו של שינדלר היו היהודים מוגנים. הנאצים נשאו מחוץ לגבולות המפעל ולא הורשו להיכנס אלא עם אישור מיוחד משינדלר עצמו. בנוסף, היהודים קיבלו מזון ובגדים חמים שאפשרו להם להתקיים כבני אדם. כמו כן, לכל "יהודי שינדלר" היו מסמכים המעידים עליהם ככשירים לעבודה מבחינת גיל ומצב גופני. יהודי שינדלר, 1,200 גברים, נשים וילדים, נשאו עובדיו של שינדלר עד תום המלחמה וכך למעשה ניצלו.

אוסקר שינדלר - גרמניה - מעמדו וקשריו הטובים עם שלטונות הכיבוש הנאצים, סייעו בידו להציל מאות יהודים.

שינדלר קיבל רשות להקים מפעל לייצור תחמושת. שינדלר הצליח להעביר כ- 300 נשים ו- 800 גברים למפעלו כעובדים, שם הם זכו לטיפול אנושי. הוא סיפק להם אספקה שוטפת של מזון ותרופות, והיה זה כלל ידוע ש"אין לגעת באנשיו של שינדלר".

שינדלר הציל גם יהודים רבים שנקלעו לסביבות המפעל, כמו אותם 100 יהודים שהושארו ברכבת נעולה לקפוא מקור. שינדלר ואשתו, אמילי, שברו את המנעולים, הוציאו את הגברים והנשים הקפואים, הביאו אותם למפעל ודאגו להם עד שהתאוששו. הוא גם דאג שאלה שלא היה ניתן להצילם, יובאו לקבורה יהודית כהלכה.

בשנת 1962 הובא שינדלר ארצה על ידי היהודים שהציל ולכבודו ניטע עץ, מבין הראשונים, בשדרות חסידי אומות העולם. בשנת 1974 נפטר בפרנקפורט, ועל פי צוואתו נקבר בבית העלמין הלטיני שבהר ציון בירושלים. הערה: עם גילוי הארכיון הגדול בגרמניה - נמצאה גם רשימת היהודים שעבדו במפעלו של שינדלר.

קברו של אוסקר שינדלר – סצנת הסיום מהסרק רשימת שינדלר – 2.5 דקות

<http://www.youtube.com/watch?v=SD1aUP9qLG0>

עדותה של ניצולת שינדלר רינה בירנהק – 2 דקות

<http://www.youtube.com/watch?v=ADqrZKhqKmo>

ביקור בקברו של שינדלר - 1 דקה חייבים לבקר!

<http://www.youtube.com/watch?v=Gj9O6n3FYZc>

דברי ד"ר משה בייסקי במפגש של אוסקר שינדלר וניצוליו 1962

http://www.yadvashem.org/yv/he/righteous/stories/related/beisky_testimony.asp

ד"ר משה בייסקי מספר על הצלתו ע"י שינדלר – 13 דקות

<http://www.youtube.com/watch?v=ijNIhJ7UX54>

צ'יאונה סוגיהארה – חסיד אומות עולם

צ'יאונה (סמפּו) סוגיהארה, (1 בינואר 1900 - 31 ביולי 1986) היה קונסול יפני וחסיד אומות העולם. סוגיהארה, שהציל בזמן השואה את חייהם של אלפי יהודים בליטא, מכונה "שינדלר היפני". סוגיהארה נולד בעיר יאוטסו ביפן ב־1 בינואר 1900 לאביו, יושימיזו, גובה מס מטעם הממשלה ולאִימו יאוטסו ממעמד הסמוראים. הוא היה הבן השני בין ששה ילדים. מגיל צעיר גילה עניין רב בשפה האנגלית ובעולם שמעבר ליפן. אביו ציפה ממנו כי ילמד רפואה, אך בבחינות הכניסה פסל עצמו בכוונה לאחר שרשם במבחן את שמו בלבד. הוא נרשם ב־1918 לאוניברסיטת וואסדה ולמד כמקצוע ראשי ספרות אנגלית. ב־1919 עבר את בחינות משרד החוץ, ונשלח לחארבין בסין, שם למד גרמנית ורוסית, והתמחה בעניין הרוסי. במשרד החוץ היפני נחשב סוגיהארה לדיפלומט מבריק. בין היתר מונה על רכישת מסילת הרכבת הצפונית במנצ'וריה מידי ברית המועצות. בשל מידע שקיבל מהסינים, הצליח לקנות אותה במחצית התעריף שדרשו הרוסים. סוגיהארה התפטר מתפקידו במחאה בעקבות הזוועות שנעשו תחת הכיבוש היפני בסין, וחזר ליפן ב־1935. שם התחתן עם יוקיקו קיקוצ'י, אף שהייתה בת למעמד נמוך משלו. ב־1938 גויס שוב למשרד החוץ, שירת במשרד הדוברות ולאחר מכן נשלח לשמש כמתרגם לרוסית בלשכת הצירות בהלסינקי שבפינלנד. ב־1939 נשלח לליטא, שם נתמנה לתפקיד סגן קונסול בקובנה. תפקיד נוסף היה לאסוף מודיעין על תנועות כוחות הצבא הסובייטים והגרמנים באזור.

מלחמת העולם השנייה

כאשר הכוחות הסובייטים כבשו את ליטא, נתקל סוגיהארה בגל של פליטים יהודיים שברחו מפולין והתדפקו על דלתות הקונסוליה. לאחר ששוחח איתם, הוא החליט לעזור להם להימלט מרדיפות הנאצים. השיטה הייתה הנפקה של **ויזת מעבר** ביפן, לאלו שקיבלו **ויזת יעד** לכיוון היעד הפיקטיבי, האי קורסאו, שהיה אז בשליטה הולנדית. הנפקת ויזת מעבר איפשרה לקבל **ויזת יציאה** מרוסיה, ומליטא שהייתה אז שטח כבוש בידי הרוסים. הפליטים היו צריכים לגייס סכומי כסף מופקעים (180 דולרים אמריקניים, שנחשבו להון עתק באותם ימים), לנסיעה ברכבת הטרנס-סיבירית שחצתה את רוסיה, עד לעיר הנמל הרוסית ולדיווסטוק בנסיעה שארכה 11 ימים, ומשם בשייט בספינה ליפן. בשל הסיבות הכלכליות וכן בשל קושי להאמין בכוחה של הוויזה לא פנו בתחילה פליטים רבים בבקשה לקבל ויזה מן הקונסוליות ההולנדית והיפנית, אך עם הידרדרות המצב ובעיקר בשל השתדלותם של העסקנים היהודים, שהיו ממנהיגי הפליטים מפולין ששהו בליטא, ובראשם ד"ר זרח ורהפטיג (לימים שר במדינת ישראל), הייתה עלייה חדה במספר הפליטים שפנו לבקש ויזה שכזו. שלוש פעמים ביקש סוגיהארה אישור מהממונים עליו במשרד החוץ היפני

להנפיק ויזות ונענה בשלילה, וכשראה שהמצב הביטחוני מחמיר, הימרה את פיהם של הממונים עליו, והנפיק ויזות ככל שיכול. על פי האומדן הנפיק סוגיהארה בכתובה ידנית מרתונית ביחד עם אשתו ועוזרו (כאשר בחלק מהזמן סייע להם ישראל זופניק, תלמיד ישיבת מיר) יותר מ־2,150 ויזות, עד שהקונסוליה היפנית נסגרה בלחץ הרוסים, ביולי 1940, והוא ומשפחתו הועברו לברלין, להמשך שירות דיפלומטי שם. אף בתחנת הרכבת כאשר עזב את ליטא, המשיך להנפיק ויזות. ולאחר שהרכבת יצאה מהתחנה זרק את החותמת לידי פליט יהודי, שהנפיק בעזרתה ויזות מזויפות נוספות. מספר הניצולים היה גבוה יותר ממספר הויזות, מכיוון שילדים נכללו בוויזה של מבוגר. המספר הרשמי נאמד ב־6,000 ניצולים, אך הערכות לא רשמיות עוברות את ה־10,000. במסגרת הוויזות הללו הונפקו ויזות לכל שלוש מאות תלמידי ישיבת מיר שעברו לשנחאי והמשיכו שם בלימוד תורה. מעשיו חשפו אותו ואת משפחתו לפגיעתם של הגרמנים, אך אף שכנראה ידעו על שעשה לא פגעו בו, והוא המשיך למלא תפקידים דיפלומטיים ברחבי אירופה. בסוף תקופת המלחמה נעצר ביחד עם אשתו וילדיו בידי הרוסים, ושהה למעלה משנה במחנה מעצר.

מדליה שהנפיקה ישראל לזכרו

ב-1947 חזר סוגיהארה ליפן. תחת הנימוק הרשמי של צמצומים, הוא פוטר ממשרד החוץ בשל הויזות שחילק בחופשיות. הוא נאלץ לעבוד בעבודות כפיים שונות, במשך תקופה לא קצרה, ואף עבד בחנותו של אחד מראשי הארגונים היהודיים. ב־1960 קיבל משרה בחברה מסחרית ברוסיה, ועבד בה כ־16 שנים. בשנת 1985 קיבל סוגיהארה הכרה כחסיד אומות העולם על ידי יד ושם. סוגיהארה לא הסכים לקבל כיבודים או טובות הנאה כלשהם, מלבד מלגת לימודים שניתנה לבנו נובוקי בידי מדינת ישראל. ככלל, לא הסכים להתראיין, ובראיון נדיר אחד אמר שצריך לעשות את הדבר הנכון משום שהוא נכון - ולא מכל סיבה אחרת. סוגיהארה נפטר ב־31 ביולי 1986 בגיל 86, והותיר אחריו אלמנה ושלושה ילדים. מדינת ישראל, באמצעות החברה הממשלתית למדליות ומטבעות, הביעה את הוקרתה בהטבעה של מדליה מיוחדת לזכרו.

בשנת 1992 נבנתה לכבודו אנדרטה בעיר מולדתו, ובה פסל בדמותו. ב־1998 הנפיק השרות הבולאי בישראל, בשיתוף יד ושם, בול דואר ליום הזיכרון לשואה ולגבורה, הנושא את דיוקנותיהם של חמישה דיפלומטים חסידי אומות העולם, ביניהם סוגיהארה. סוגיהארה גם קיבל הכרה רשמית מממשלת יפן והוכר בה כגיבור לאומי. בעיר קובנה שם שירת כקונסול נקרא רחוב על שמו. נעשה עליו סרט תיעודי בשם "סוגיהארה", בבימויו של רוברט קירק. אחד ההסברים לכינויו "סמפו" הוא בכך שכשהיהודים להם הנפיק ויזות שאלוהו לשמו, חשב שהשם "צ'יונה" יהיה קשה להגייה על ידי מי שלא מורגל בשפה היפנית. לכן, אמר ששמו "סמפו" שהיא צורת קריאה נוספת לסימניות הקאנג'י המרכיבות את שמו. בשנת 1992 החליטה עיריית יאוטסו להקים פארק לזכרו על גבעה המשקיפה על העיר. שמו של הפארק ביפנית שפירושו "גבעת האנושיות". בטקס חנוכת הפארק השתתפו גם ניצולים רבים, ביניהם זרח ורהפטיג, שהיה מניצוליו. בשנת 2000 נחנך בפארק מוזיאון סוגיהארה, בו ביקרו כבר למעלה מ-100 אלף מבקרים, ביניהם ישראלים רבים.

יד ושם על סוגיהרה

<http://www.yadvashem.org/yv/he/righteous/stories/sugihara.asp>

קרן לזכרו

<http://www.town.yaotsu.lg.jp/H/10.html>

ויקפדיה

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A6%D7%99%D7%90%D7%95%D7%A0%D7%94_%D7%A1%D7%95%D7%92%D7%99%D7%94%D7%90%D7%A8%D7%94

אתר המוזיאון וגבעת האנושיות – תמונות ומידע

<http://town.yaotsu.gifu.jp/H/index.html>

ראול ולנברג – חסיד אומות עולם

ראול ולנברג

ראול ולנברג – האיש שהיה לאגדה

מעשיו הנועזים ומסירות נפשו הצילו אלפי יהודים
בבודפשט, בירת הונגריה, ממוות בידי הנאצים
והפשיסטים ההונגרים במלחמת העולם השנייה

קורות חייו

ראול ולנברג נולד ב-1922, כבן למשפחה שוודית נודעת, שכללה מדינאים, דיפלומטים ובנקאים. אביו, שהיה קצין בחיל-הים השוודי, מת כשלושה חודשים לאחר הולדת בנו. סבו, השגריר גוסטב ולנברג, דאג להשכלת נכדו. בעודו תלמיד בבית הספר נשלח ראול למסעות בארצות שונות ורכש שפות.

ראול למד אדריכלות באוניברסיטת מישיגן וסיים את לימודיו בהצטיינות בשנת 1935. ב-1936 הוא עבד בבנק הולנד בחיפה, בהנהלת ארווין פרוינד, ידיד סבו. ב"פנסיון רביץ" בחיפה, שם התגורר, פגש פליטים מגרמניה שסיפרו לו על האנטישמיות ורדיפת היהודים. סיפוריהם נגעו ללבו. סב-סבו מצד אמו היה יהודי גרמני בשם מיכאל בנדיקס.

בפרוץ מלחמת העולם השנייה עבד ולנברג ב"חברה מסחרית מזרח אירופאית" ותוך זמן קצר הפך לשותף וידיד נשיא החברה, ד"ר קלמן לאוור, יהודי הונגרי שחי בשוודיה.

כיבוש הונגריה על-ידי הגרמנים

עם כיבוש הונגריה על-ידי הנאצים והגעתו של אדולף אייכמן אליה, ב-19 במרץ 1944, גורשו לאושוויץ ולמחנות השמדה נוספים כחצי מיליון מיהודי הונגריה. ועד פליטי המלחמה של ארצות הברית, נענה לפניות ארגונים יהודיים ואישים בולטים, להציל 220,000 מיהודי בודפשט וביקש עזרה גם משוודיה הניטרלית. לאחר התייעצויות בהן היו מעורבים מנהיגים יהודים שוודים, נציג הקונגרס העולמי היהודי וד"ר קלמן לאוור, התמנה ראול ולנברג לעמוד בראש משלחת ההצלה בבודפשט.

שליחותו של ולנברג: ששת החודשים הגורליים בבודפשט

ולנברג בן ה-31 הצטרף כמזכיר ראשון לשגרירות השוודית בבודפשט ב-9 ביולי 1944. היה עליו לנהל את המחלקה המיוחדת. תוך תקופה קצרה הוא ריכז צוות של 250 מתנדבים יהודיים. צעדו הראשון היה לעצב מחדש את "דרכוני החסות" השוודים ("השוצפאסים"), אשר העניקו חסות לנושאים אותם. הוא שכנע את עוצר הונגריה, מיקלוש הורטי, להכיר ב-5,000 דרכונים כאלו, כאשר למעשה חולקו 7,500 דרכונים. פעולה זו השפיעה על שגרירויות שוויץ, ספרד, פורטוגל והוותיקן ללכת בעקבותיו.

ולנברג שכר 32 בתים, ששימשו מחסה ל-15,000 יהודים. בתים אלו הפכו מאוחר יותר לחלק מהגטו הבינלאומי, שהיה מוגן על-ידי הציריות של המדינות הניטראליות. בגטו שכנו כ-33,000 יהודים. כמו כן, הקים ולנברג שני בתי-חולים, בתי אוכל ובית ילדים. הכספים למטרות אלה סופקו על-ידי הג'וינט.

ב-15 באוקטובר 1944 נפלה ממשלת הורטי. השלטון החדש של מפלגת "צלב החץ" הפשיסטית, בראשות פרנץ סלאשי, החל בגירוש יהודים ובמעשי זוועה. כך גורשו כ-80,000 יהודים, רובם נשים, ב"צעדת מוות" מהונגריה לעבר גבול אוסטריה. רבים נספו בדרך. ולנברג עמל ללא הרף להצלת חי-אדם ולעצירת הטרור. הוא איים, שיחד, ניהל משא ומתן ואף התערב אישית על-מנת להציל אלפי יהודים מגירוש.

פעולות ההצלה

ולנברג ועמיתו פר אנגר הגיעו לתחנות רכבת מהן היו אמורים היהודים להישלח לעבודות כפייה, וניסו להציל יהודים בתואנה של חסות לבעלי דרכונים וכן לבעלי תעודות שוודיות, שהיו למעשה מזויפות. שנדור ארדאיי סיפר כי "ולנברג טיפס לגג הרכבת וחילק תעודות דרך דלתות שטרם ננעלו".

הוא הגיע לבדו או בלוויית עוזריו לבית חרושת ללבנים, ששימש כמחנה מעצר עד הגרוש, והציל מאות יהודים על-ידי חלוקת התעודות המושיעות.

בנובמבר 1944 נשלחו אלפי יהודים ל"צעדת מוות" בתנאים נוראים לאורך 200 ק"מ לעבר גבול הונגריה-אוסטריה. ולנברג ועוזריו נסעו אחרי המגורשים במשאיות, שהובילו מזון, תרופות ותעודות מאולתרות. בכך הצליחו לשחרר מאות אנשים מצעדת המוות ולהחזירם לבודפשט. בעיני היהודים המגורשים היה ולנברג "מלאך" ו"מושיע".

הפעולה האמיצה שלו סיכנה את חייו והביאה את אייכמן לאיים עליו שיירה בו, ב"כלב היהודי".

כשהגיע הצבא האדום לפרברי בודפשט, התכוננו חיילי הס"ס לבצע את הוראת אייכמן לחיסול כללי של הגטו. ולנברג איים על הגנרל הגרמני שמיטהובר כי בבוא הזמן יוצא להורג כפושע מלחמה אם יבצע פקודה זו. שמיטהובר ביטל את פקודתו. 70,000 היהודים ששכנו בגטו זה ניצלו ממוות. היה זה מבצעו האחרון של ראול ולנברג.

מעצרו והיעלמותו

לוולנברג הייתה תוכנית לשיקום הונגריה ובמיוחד תוכנית סיעוד ושיקום היהודים. לשם מטרה זו יצא ב-17 בינואר 1945 עם נהגו, וילמוס לנגפלדר, כדי להיפגש עם המרשל הסובייטי, מלינובסקי, בדברצן. ולנברג ולנגפלדר נעצרו על-ידי חיילי הצבא האדום ועקבותיהם נעלמו. ידיעות על העלמם הגיעו לשוודיה, אך כל הניסיונות לגלות מה עלה בגורלם נכשלו. הגיעו דיווחים סותרים באשר למקום מוצאם.

- בינואר 1945 – החודש בו נעלם ולנברג, הודו הרוסים כי הוא אכן נמצא בידיהם.
- בפברואר 1945 – השגרירה הסובייטית קולונטאי הודיעה שוולנברג נמצא בברית המועצות.
- ב-18 באוגוסט 1947 – תת שר החוץ הסובייטי וישינסקי הודיע כי "ולנברג איננו בברה"מ ולא ידוע לנו דבר עליו".
- ב-5 באוגוסט 1953 – השגריר הסובייטי רודיונוב הכחיש שוולנברג היה אי-פעם בברית המועצות.
- ב-1957 – תת שר החוץ הסובייטי אנדרי גרומיקו הודיע שוולנברג שהה בכלא הסובייטי אך נפטר מהתקף לב ב-17 ביולי 1947 וגופתו נשרפה.
- הסובייטים התעלמו מכל דרישה לחקירת היעלמו של ראול ולנברג. שבויי מלחמה שחזרו למערב ממחנות בברה"מ העידו ואף חתמו על מסמכים, בהם הצהירו שוולנברג נראה בחיים אחרי מותו "כביכול". בית הדין הבינלאומי שהתכנס בשטוקהולם בינואר 1981, הצהיר: "יש לנו כל הסיבות להאמין שוולנברג עדיין בחיים".
- ועדות למען שחרורו של ולנברג הוקמו ב-12 ארצות, ביניהן: שוודיה, ארצות הברית, אנגליה, קנדה, אוסטרליה, הולנד, גרמניה המערבית וכן ישראל.
- ראול ולנברג הומלץ פעמים רבות לקבלת פרס נובל על עבודתו ההומניטארית. בפעם האחרונה ב-1983 על-ידי ולטר מונדייל ושמעון ויזנטל.
- ישראל הכירה בוולנברג כחסידי אומות העולם בשנת 1963.
- עץ חרוב נשתל על שמו בשדרת חסידי אומות העולם ביד ושם, ב-11 בדצמבר 1979, בנוכחות אחותו, גב' נינה לגרן ואחיו, מר גאי פון דרדל. אחיו ואחותו לא פסקו ממאבקם לשחרור אחיהם.
- ישיבה מיוחדת של הכנסת הוקדשה לראול ולנברג ב-9 במאי 1983.
- השירות הבולאי הנפיק לכבודו בול עם דיוקנו ב-1983.
- ב-16 בינואר 1986 הוענקה לוולנברג אזרחות כבוד של מדינת ישראל על-ידי הנשיא חיים הרצוג בבית הנשיא.
- בנאום "שלום וחירות" אותו נשא פר אנגר, שהיה דיפלומט בצירות השוודית ב-1944, בסך רמו ב-5 במאי 1983, הוא אמר: "ראול ולנברג היה אור שנגה בתקופת רמיסת כבוד האדם, כאשר כמעט מאומה לא נעשה על-ידי העולם החופשי".
- האלפים שניצלו הודות למעשי הגבורה של ראול ולנברג הם עדות חיה למאמציו העילאיים. הוא ייזכר לנצח בתודה על-ידי העם היהודי לדורותיו ועל-ידי מדינת ישראל.

קבוצת וסטרוויל מהולנד

מדובר בקבוצה שלמה הפועלת במחתרת. בקבוצה, הקרויה על שם מנהיגה, יופ וסטרוויל, היו צעירים הולנדים אידאליסטים, ביניהם מורים בעלי רעיונות מקוריים בתחום החינוך. הם פעלו להסתרת יהודים בעת הכיבוש הנאצי בהולנד, ואחר כך עסקו גם בהברחתם לארצות נייטרליות על מנת להצילם. אחדים מחברי הקבוצה, וביניהם יופ וסטרוויל עצמו, נתפסו ועונו על ידי הגסטפו, סירבו למסור אינפורמציה והוצאו להורג.

זהו סיפורם של חסידי אומות העולם מהולנד, המוכרת לרבים בהקשר של תקופת השואה מיומנה של אנה פרנק, שאף היא ומשפחתה הוסתרו על ידי הולנדים, וגם הוכרו לימים כחסידי אומות העולם. סיפור זה כמו האחרים, מאפשר למורה לשוב ולבחון את הצד הערכי של ההחלטה לפעול למען הצלת יהודים. העובדה שמדובר בקבוצה אידיאליסטית היא חשובה, שכן היא מבליטה את האפשרות לדבוק באידיאלים ה"ישנים" גם בתקופה שהם נרמסו לחלוטין, ושהדבר היה תלוי בהחלטתו של כל יחיד.

הסברה הרווחת היא שההולנדים הצילו את הקהילה היהודית שם והיו עם ידידותי ומגן ליהודי ארצם. נראה שמקור הסברה הזאת הוא בסיפור הידוע כל כך של אנה פרנק, שיומנה נפוץ מאוד ונקבע כקריאת חובה אפילו בבתי ספר. אך הסברה המקובלת באשר להולנד אינה מציגה את התמונה האמיתית, והמספרים מוכיחים זאת היטב: יהדות הולנד מנתה ערב השואה כ- 140,000 איש, מתוכם נספו כ- 110,000, כלומר חלק הארי של הקהילה. עם זאת הולנדים רבים אכן התגייסו להסתרת ילדים יהודים ומשפחות יהודיות (דוגמת משפחתה של אנה פרנק) וכן לפעולות הברחה מעבר לגבול כמו במקרה של קבוצת וסטרוויל.

דנמרק

ב- 19 בספטמבר 1943 נודע לגיאורג דוקוויץ, הנספח הגרמני לענייני ספנות בדנמרק, שבעוד עשרה ימים יעגון צי קטן של אוניות משא גרמניות בנמל קופנהגן כדי להעביר את יהודי דנמרק כולם למחנות ריכוז. יחידת ס"ס כבר הגיעה למקום ולמבצע ניתן השם "פשיטת בזק". דוקוויץ, שהצטרף למפלגה הנאצית בשנות ה-30, הסתייג מהטרור ומהאלימות שהשליטה המפלגה הנאצית בארצות הכיבוש. כאשר נודע לו על ההחלטה לשלח את היהודים למחנות, זעם ואיים בהתפטרות.

הממונה עליו, השגריר הגרמני, הביע הסכמה עם דוקוויץ, אך ציין שעליהם לציית לפקודות. השגריר שלח אותו לברלין להסביר מדוע אין זה הזמן לפתוח בפעולה נגד היהודים. מטוסו של דוקוויץ הגיע לברלין לאחר שהיטלר כבר אישר את התוכנית, והוא חזר לדנמרק בידיים ריקות.

דוקוויץ דיווח על כך לממשלה השבדית, וכשזו לא שיתפה עימו פעולה בשל חששה מהגרמנים, נפגש דוקוויץ עם אנשי מחתרת דנים ודיווח להם על הגורל הצפוי ליהודי ארצם. למחתרת הדנית וליהודים נותרו עוד שלושה ימים לפעול.

מבצע ההצלה החל למחרת ערב ראש השנה. השמועה פשטה במהירות והצעות עזרה הגיעו מקרובים ומרחוקים לא יהודים כאחד. יהודי דנמרק לא היו ניצלים, לולא גילה רוב העם הדני אהדה ליהודים ולולא מספר רב של אנשים פשוטים שהיו מוכנים לסכן את חייהם. דייגים דנים העבירו את היהודים דרך רצועת הים המפרידה בין דנמרק לשבדיה. הם לא היו מוכנים להיכנס לנמל שבדיה מתוך חשש שהשבדים יחרימו את סירותיהם, וכך הורדו היהודים במרחק מה מהחוף.

כאשר הגיעו היהודים לחוף השבדי, קיבלו את פניהם השבדים. למבצע ההצלה היו שותפים חלק גדול מהציבור הדני ומוסדות ציבוריים. המשטרה הדנית סגרה לעיתים קטעי חוף שמהם הוברחו היהודים. במקרים רבים הוסעו היהודים באמבולנסים לחופים.

בסופו של דבר ניצלו רוב יהודי דנמרק. 477 יהודים נתפסו ונשלחו לטרזינשטדט, וגם אז לא נטשה אותם ממשלת דנמרק. הממשלה וסוכנויות פרטיות שלחו להם חבילות מזון. כחמישים מיהודי דנמרק נרצחו. דוקוויץ מונה לאחר המלחמה לשגריר גרמניה בדנמרק.

הצלתם של יהודי דנמרק והעברתם לחוף מבטחים שבשבדיה הניטרלית בספינות דייג קטנות היה פעולה מודעת של עם שלם בעת שהיה תחת כיבוש נאצי, וגם במקרה זה נדרש כל יחיד לבחור את דרכו מול הגזירה לגירוש היהודים. גם במקרה של הכרעה קבוצתית מורכבת הקבוצה מיחידים, והשילוב בין החלטת היחיד לפעולת הכלל הוא

לבו של מבצע ההצלה הזה, והוא הבסיס **להכרזה על העם הדני כולו כעל חסידי אומות העולם**.

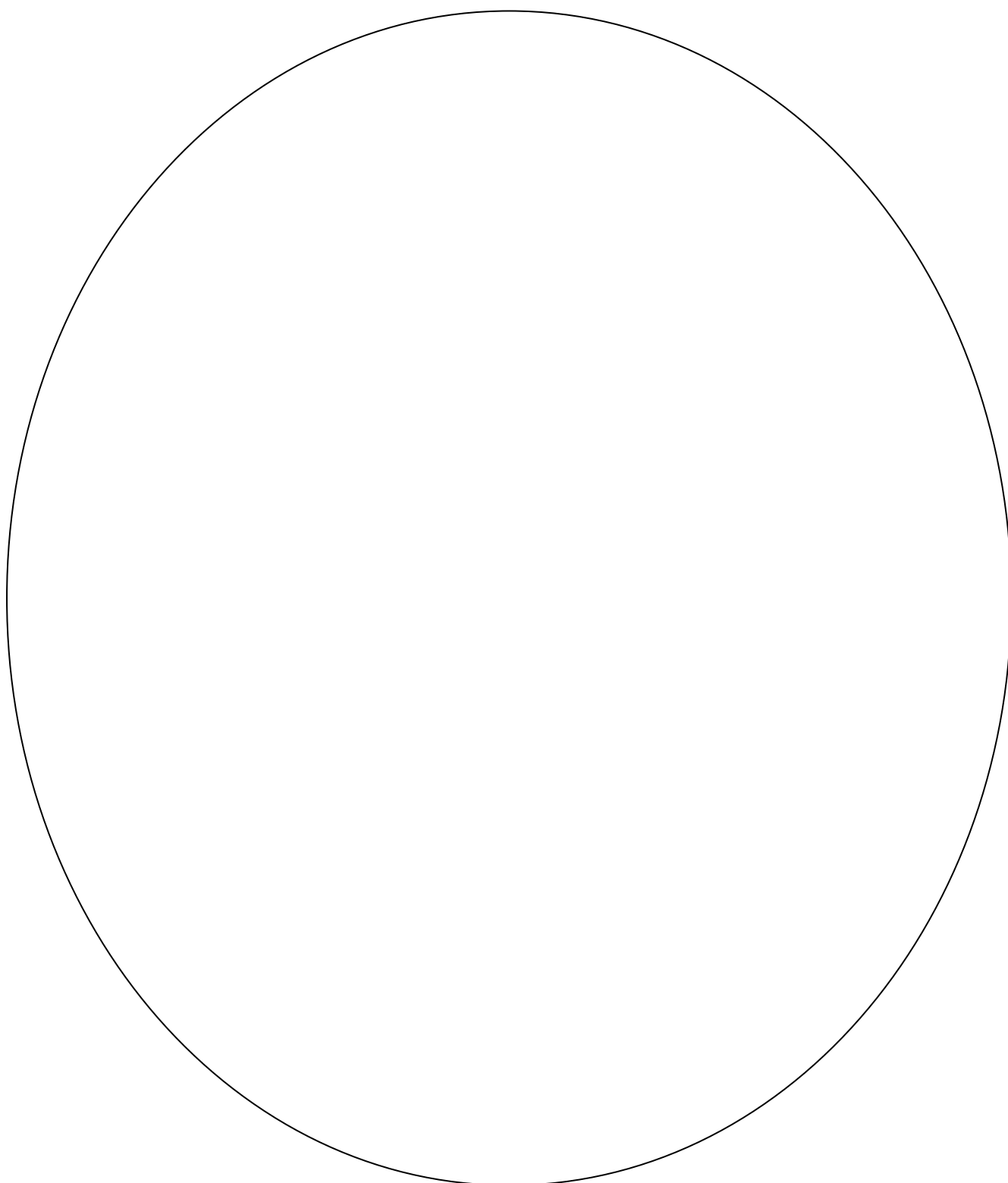
כפר של חסידי אומות עולם

בדרום-מזרח צרפת, בקרבת הגבול עם שווייץ שוכן כפר קטן בשם לה-שמבון סור ליניון. במלחמת העולם השנייה פנה הכומר המקומי, אנדרה טרוקומה לאנשי המקום, בעלי האמונה הנוצרית-פרוטסטנטית בבקשה לעזור ליהודים הנרדפים על-ידי הנאצים. כל אנשי הכפר נענו בחיוב ומאחר שהמקום שימש כעיירת נופש, שהייתה מורגלת לאורחים הם העניקו מחסה לילדים ולמבוגרים יהודים. עזרתם התבטאה בהסתרת יהודים, בצידום בתעודות מזויפות ובהברחתם לשווייץ ולספרד השכנות. מסתבר שעל אף הזהירות המחתרנית של ההנהגה ושל כלל התושבים הגיעו הדברים לידי השלטונות ובחודש פברואר 1943 נאסר הכומר טרוקומה עם שני אנשים נוספים פעילים במבצעי ההצלה. הם שהו במשך מספר שבועות במחנה מעצר ולמרות החקירות לא בגדו ובכפר נמשכו פעולות ההצלה. כ- 5000 יהודים נצלו בעזרת אנשי הכפר וכאשר נמצאו וזוהו 70 משפחות של העיירה שפעלו, הסתירו והצילו יהודים הם הוכתרו בשנת 1990 כ"חסידי אומות העולם" באירוע מרשים והוענקו להם מדליות ותעודות. כמו כן, הוענקה תעודת כבוד והוקרה למועצת העיר ובמקום הוקמה אנדרטה לכבודם.

פעילות חמישית - יצירת מדליה לחסידי אומות עולם

על המדליה, המוענקת לחסידי אומות העולם, חקוק המשפט:
"כל המקיים נפש אחת כאילו קיים עולם מלא".

- הציעו מדליה נוספת שתנתן לחסידי אומות עולם

נספחים

נספח מס' 1: חסידי אומות עולם – מידע

על רקע היקף מעשי הזוועה של הגרמנים וריבוי עוזריהם לפשע מקרב עמי אירופה, בולטים במיוחד הגבורה ואומץ הלב של המעטים שהצילו וסייעו ליהודים בתקופת השואה. מעשים אלה מהווים מופת וסמל לניצחונה של רוח האדם. בימים של עלטה ורשע נמצאו פה ושם שברירים של אור. בבואנו לספר את סיפוריהם של המצילים, חסידי אומות העולם, עלינו להדגיש את ההתלבטויות והבחירות המוסריות הקשות שבפניהם עמדו המצילים, שהסתכנו וסיכנו את עצמם ואת הקרובים להם כאשר הכריעו לטובת מעשה ההצלה. גילויי האנושיות הללו בולטים בייחודם על רקע האיבה הגדולה והאימה שבה היו נתונים יהודים לנוכח פעילות ההשמדה השיטתית.

נספח מס' 2: חוק "יד ושם" (1953)

מטרתו העיקרית של החוק היא הנצחת זכר ששת מיליוני קרבנות היהודים שנרצחו בשואה, כולל סעיף מיוחד המחייב את "יד ושם" להוקיר את חסידי אומות העולם, ששמו נפשם בכפם להצלת יהודים. הוקמה ועדה מיוחדת להענקת תואר "חסידי אומות העולם". חבריה בודקים את סיפורי ההצלה המובאים בפניהם ומחליטים על הענקת התואר.

עד היום הוכרו כ-25,271 מצילים מכל רחבי אירופה. מעשיהם ואומץ רוחם ראויים לכל שבח. ככל שחולפות השנים עולה הצורך להעלות על נס לשמר ולספר את סיפורם לדורות הבאים. מתוקף חוק "יד ושם" הכירה מדינת ישראל בפועלם ובמסירות נפשם של המצילים ואף סייעה בהבאתם לארץ של כמה מחסידי אומות העולם ומשפחותיהם וחלקם חיים עד היום בנינו. עם חלוף השנים, הולכים ומתמעטים בני הדור ההוא- ניצולים ומצילים.

נספח מס' 3: מי נחשב לחסיד אומות העולם? – מידע

החלטתה של הוועדה להעניק תואר חסיד אומות העולם נעשית בדרך כלל על פי הקריטריונים הבאים:

1. מעשה הצלה קונקרטי או עזרה בהצלה.
2. הצלה שנעשתה תוך סיכון עצמי.
3. המציל לא דרש ולא קיבל תמורה בעד מעשה ההצלה.
4. הבקשה נתמכת בעדויות של ניצולים או בחומר ארכיוני אמין.
5. המציל לא יהודי.

הבסיס החוקי: סעיף בחוק מחייב את "יד ושם" להוקיר את חסידי אומות העולם "ששמו נפשם בכפם להצלת יהודים".

מאז 1963 הוטלה משימת הענקת התואר חסיד אומות העולם על ועדה בראשות שופט של בית המשפט העליון בישראל. הוועדה פועלת על-פי קריטריונים מסוימים ובוחנת בקפידה כל מסמך רלוונטי, ובייחוד עדויות של ניצולים ועדי ראייה אחרים. כדי להגיע להערכה נכונה של מעשיו ומניעיו של המציל, הוועדה לוקחת בחשבון את מכלול הנסיבות הרלוונטיות לסיפור ההצלה, למשל, כיצד נוצר הקשר בין המציל לניצול או לניצולים; סוג העזרה שהוגשה; האם ניתן פיצוי חומרי כלשהו בתמורה לסיוע, ואם כן, איזה; מה היו הסכנות והסיכונים שנטל המציל על עצמו; מה היו מניעיו של המציל, אם ניתן לאמתם, למשל - ידידות, אלטרואיזם, אמונה דתית, שיקולים הומניטאריים וכיוצא באלה; זמינותן של עדויות ניצולים (תנאי מוקדם וכמעט הכרחי לצורכי התכנית הזאת); נתונים ומסמכים רלוונטיים אחרים העשויים לשפוך אור על אמיתותו של הסיפור ועל ייחודיותו. כשהנתונים הזמינים מלמדים שאדם שאינו יהודי סיכן את חייו, את חירותו ואת ביטחונו כדי להציל יהודי אחד או יותר מסכנת מוות או מגירוש למחנות המוות, מבלי לבקש מראש תמורה כספית כלשהי, האדם הזה נעשה מועמד לתואר חסיד אומות העולם. התנאים האלה חלים גם על מצילים שנפטרו.

הענקת התואר - אדם המוכר בתור חסיד אומות העולם זוכה במדליה מיוחדת שעליה מוטבע שמו ובתעודת הוקרה, ושמו נרשם על קיר הכבוד בגן חסידי אומות העולם ב"יד ושם" בירושלים. האותות מוענקים למצילים או לשארי בשרם בטקסים מרגשים הנערכים בישראל או בארצות מגוריהם בחסות הנציגויות הדיפלומטיות של ישראל ובנוכחותם של נציגי ממשלה מקומיים, וזוכים לכיסוי תקשורתי נרחב. מאפייניהם של חסידי אומות העולם:

חסידי אומות העולם השתייכו לכל שכבות האוכלוסייה וסיכנו את חייהם למען היהודים מסיבות שונות: יחסי שכנות טובים בינם לבין היהודים טרם המלחמה; מחאה נגד הנאציזם; מניעים הומניטאריים של עזרה לאדם בצרה; שליחות דתית, שמירה על ערכי המוסר והאנושיות.

סיכון החיים היה כפול: הן מצד הגרמנים והן מצד שכניהם בני עמם מהפחד שילשינו עליהם. רבים היו המלשינים, וכמה מהמסתירים נתפסו והוצאו להורג. אזרחים מקומיים רבים באירופה סיכנו את נפשם למען הצלת יהודים. מעשי ההצלה נחלקים לכמה קבוצות: גויים שהסתירו יהודים בביתם; אזרחים שעזרו להבריח יהודים אל מעבר לגבול; כנסיות ומנזרים שהסתירו יהודים.

חסידי אומות עולם

מעשיהם של חסידי אומות העולם היו קרן האור היחידה שזרחה בתקופה החשוכה של השואה. נשים, גברים וילדים אלו מלמדים אותנו שאומץ, מוסריות וחמלה לא נעלמו כליל באותן שנים חשוכות.

התואר "חסיד אומות העולם" ניתן בימינו למי שנמנה עם המעטים שפעלו למען הצלת היהודים באירופה בתקופת השואה. התואר ניתן בהתאם לחוק יד ושם משנת 1953.

מקור הביטוי "חסיד אומות העולם" הוא בהלכה, שבה ניתן תואר זה לגוי המקיים את שבע מצוות בני נח, ולא דווקא למי שהציל יהודים.

חסידי אומות עולם - צריך לזכור: בארצות הכיבוש הגרמני הייתה העזרה ליהודים בגדר סכנת נפשות. כל מי שנחשד או נתפס בסיוע ליהודים או בהסתרתם נעצר מיד, עונה קשות, וברוב המקרים נרצח במקום או נשלח למחנה ריכוז ושם מצא את מותו. לעתים קרובות נקטו הנאצים שיטה של "ענישה קולקטיבית" – כלומר, הענשת כל בני משפחתם של המסייעים ואף שכניהם. הם ביקשו להרתיע תושבים מקומיים מלסייע ליהודים, ובמקביל עודדו סייענים ומלשינים מקומיים לבלוש ולמסור להם פרטים על כל חשד לניסיון הצלה.

הנכונות לקחת סיכון של ממש כדי לסייע לחלש ולחשוף ממך לסכנת-חיים היא התופעה האנושית שיש להציג בהרחבה בפני תלמידים צעירים.

נכונות זו מבטאת בעוצמה רבה את קיומם ערכים הומניסטיים בקרב בני-אדם, לא רק באופן פסיבי כחלק מהשקפת עולם. משמעותם של הערכים הללו הינה, בראש וראשונה מעשית. והיא באה לידי ביטוי בשעת מבחן, כאשר אדם עומד בפני מקרה המחייב אותו לבחור. במקרה של חסידי אומות העולם ומצילי היהודים הבחירה הייתה, לפעמים, בין הצלת חייו של היחיד היהודי וסיכון מעמדו ואף חייו של המציל – לבין התעלמות והפניית הגב, כפי שנהג רוב הציבור. הבחירה הייתה, למעשה, בין הסתרה להפקרה.

קריטריונים להענקת האות – חסיד אומות העולם

חוק זיכרון השואה והגבורה - יד ושם, תשי"ג (1953) שקיבלה הכנסת, הטיל על רשות הזיכרון להקים יד זיכרון "לחסידי אומות העולם ששמו נפשם בכפם להצלת יהודים". כל תיק של מועמד לקבלת אות חסיד אומות העולם נידון ונבדק בקפדנות בוועדה, לאחר שתחילה נאסף החומר במחלקה לחסידי אומות העולם ב"יד ושם" ונגבות עדויות מהניצולים, וכאשר אין אפשרות לעשות זאת, ניתן להסתמך על הצהרות ועדויות הנמסרות בפני נציגויות קונסולריות ישראליות במדינת מושב הניצול.

החוק קבע הגדרה חדה ומפורטת למונח חסידי אומות העולם. על-פי המקובל בשפת יום הכוונה היא לאישיות מוסרית אשר בעת צרה ומבחן נטתה אהדה, חסד ועזרה ליהודים. בהקשר לחוק הזיכרון השואה והגבורה ברור כי לא די באהדה, בחסד ובעזרה, שהרי המחוקק הציב דרישות נשגבות יותר, באומרו: "לחסידי אומות העולם ששמו נפשם בכפם להציל יהודים". משמע, לדרגת חסיד אומות העולם במובן החוק מגיע רק מי שעשה מעשה הצלה של יהודי, וזאת מתוך חירוף נפשו. לכאורה שני התנאים הללו חד הם שכן על-פי חוקי הנאצים כל המסתיר יהודי או מגיש לו עזרה מתחייב בנפשו. מי שהגיש עזרה מתוך בצע הכסף אינו ראוי לתואר חסיד אומות העולם במובן החוק, למרות שהסתכן בהצילו יהודים.

הקריטריונים העיקריים להכרת מציל כחסיד אומות העולם הם ארבעה:

* מעשה הצלה קונקרטי או עזרה בהצלה.

* הצלה שנעשתה מתוך סיכון עצמי.

* המציל לא דרש ולא קיבל תמורה כתנאי להצלה.

* הבקשה נתמכת בעדויות של ניצולים או חומר ארכיוני אמין.

מעשי ההצלה נחלקים לכמה קבוצות:

גויים שהסתירו משפחות יהודיות בביתם.

אזרחים שעזרו להבריח יהודים אל מעבר לגבול. כנסיות ומנזרים שהסתירו משפחות יהודיות. **קריטריונים להענקת האות – חסיד אומות העולם** חוק זיכרון השואה והגבורה - יד ושם, תשי"ג (1953) שקיבלה הכנסת, הטיל על רשות הזיכרון להקים יד זיכרון "לחסידי אומות העולם ששמו נפשם בכפם להצלת יהודים". כל תיק של מועמד לקבלת אות חסיד אומות העולם נידון ונבדק בקפדנות בוועדה, לאחר שתחילה נאסף החומר במחלקה לחסידי אומות העולם ב"יד ושם" ונגבות עדויות מהניצולים, וכאשר אין אפשרות לעשות זאת, ניתן להסתמך על הצהרות ועדויות הנמסרות בפני נציגויות קונסוליות ישראליות במדינת מושב הניצול. החוק קבע הגדרה חדה ומפורטת למונח חסידי אומות העולם. על-פי המקובל בשפת יום, יום הכוונה היא לאישיות מוסרית אשר בעת צרה ומבחן נטתה אהדה, חסד ועזרה ליהודים. בהקשר לחוק הזיכרון השואה והגבורה ברור כי לא די באהדה, בחסד ובעזרה, שהרי המחוקק הציב דרישות נשגבות יותר, באומרו: "לחסידי אומות העולם ששמו נפשם בכפם להציל יהודים". משמע, לדרגת חסיד אומות העולם במובן החוק מגיע רק מי שעשה מעשה הצלה של יהודי, וזאת מתוך חירוף נפשו. לכאורה שני התנאים הללו חד הם שכן על-פי חוקי הנאצים כל המסתיר יהודי או מגיש לו עזרה מתחייב בנפשו. מי שהגיש עזרה מתוך בצע הכסף אינו ראוי לתואר חסיד אומות העולם במובן החוק, למרות שהסתכן בהצילו יהודים.